

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

15. Aralık. 1956

—Cilt VI—

Sayı : 66 60 Kuruş — Tel. 27531 — P. K. 131 — Ankara

İÇİNDEKİLER

KATEDRALDE CİNAYET	1
ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI:	
Üniversitedeki Hadiselerin Öğrettikleri; Muh- tariyetsiz Dekanın Görüşü; Kalkınma mı, Ge- rileme mi? Bütçeye Dair İlk Açıklamalar; Buğday İhracatçısı Türkiye; Sarıyar Barajı ve Plânlama; Hürriyet İçin Mücadele ve Sen- dika Hürriyeti; Ya Hususî Sektördeki İşçiler;	
Ortadoğuda Vuzuhsuzluk, Asyada Uyanma	3—8
Macar İhtilâli Nedir?	C. K. 9
Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun 1956-57 Ders Yılına AÇIŞ NUTKU	11

İNCELEMELER:

İçtimai Reformcu ve Gerçekler Aydın YALÇIN	14
Komitoloji Kanunları	Mümtaz SOYSAL 15
FORUM'un İKTİSADİ MÜŞİRLERİ: Son İktisadî Gelişmeler	16—17

OKURLARIN FORUMU:

Sorumlulara Mektup (Ü. Başsoy); Son Hadi- seler ve Forum (F. Göral); Hakiki Aydın (F. Sevsen); Hürriyet Şairi Petöfi (T. Günen)	19-20
---	-------

NE DİYORLAR:

Üniversite Meselesi	20
---------------------------	----

KÜLTÜR ve SANAT:

Koestler Diyor ki	Şerif MARDİN 22
-------------------------	-----------------

KATEDRALDE CİNAYET

Bu yazının başlığı büyük İngiliz Şairi T. S. Eliot'un, 1935 yılında yazdığı "Katedralde Cinayet" (Murder in the Cathedral) adlı manzum trajediden alınmıştır. Modern İngiliz edebiyatında, büyük İngiliz klâsiklerinden beri unutulmuş bir geleneği canlandıran bu eserin konusu 1170 yılında Canterbury'de geçen bir hadisedir.

Piyas, 1170 yılının 2 Aralıkta, Başpiskoposun odasında başlamaktadır. Başpiskopos Thomas'E. Becket dünyevi iktidarı elinde tutan kralın hoşuna gitmeyen fikirleri yüzünden, yedi yıl Fransa'da mülteci olarak yaşamıştır. Kral, memleket dışında olmasına rağmen, Başpiskoposun fikirlerinden ve faaliyetlerinden daima rahatsız olmuştur. Thomas Becket'e, Kralın kendisiyle barışmak istediği, mevkiinin, hak ve hukukunun aynen iade edileceği bildirilerek, İngiltereye dönmesi için haber yollanmıştır. Başpiskopos, üzüntü ve ızdırapla geçen bu yedi yıl sonunda, ne olursa olsun vatanına dönmekte tekdüt etmemiştir.

Halkı ve müritleri tarafından çok sevilen başpiskoposun vatanına döneceği haberi, Caunterbury'de büyük bir heyecan yaratmıştır. Basit halk bir taraftan bu habere sevinirken, öte taraftan yılmaz bir iman adamı olan başpiskoposla, kral arasındaki eski mücadelenin yeniden başlayacağını hissetmiştir. Bu geniş bir korku yaratmıştır. Halk korkusunu şu sözlerle ifade etmektedir:

"Yedi yıl bir de yaz geçti,

Yedi yıl geçti efendimiz gideli,

Herkese iyi davranan efendimiz.

Dönüşü hiç de iyi olmayacak ama.

Kâh bir kral gelir kâh bir prens başımıza,

Türlüsünü gördük baskıların,

Çoğu zaman da kendi hâlimize bırakıldık ama,

Yeter bize kendi hâline bırakılmak,

Evimizin düzeni yerinde olsun yeter.

Tedbirli ürkek tüccarımız dünyalığını kollar,

İrgatımız toprağına eğilmiş, kendi renginde top-
rağına,

Gözden irak kalmayı özler.
Hareket biz yoksullara düşmez
Bekleyip görmek düşer bize.

Başpiskoposun şehre yaklaştığı haberi üzerine halk şöyle söylüyor:

"Ne bu şehir sürekli ne bu şehirde güvenlik,
Rüzgâr kötü, çağ kötü, kâr belirsiz, tehlike belli.
Geç oldu geç, geç oldu vakit, geçti artık, çürüdü yıl,

Rüzgâr tekinsiz, deniz kızgın, kurşun rengi gök,
Dön Thomas dön, dön Thomas Fransa'ya.
Dön çabuk. Sessizce dön. Ne halimiz varsa görem biz.

Alkışla gelirsin, sevinçle gelirsin ama, getirdiğin
ölümdür Canterbury'ye.

Evlere felâket, kendine felâket, dünyaya felâket
kettir getirdiğin.

.....
Biz hâdise istemiyoruz.

Yedi yıl sessizce yaşadık,
Göz batmadan,
Yaşadık, yarı ölü gibi.
Bir yanda baskı, bir yanda sefahat,
Sefalet ve iltiması yan yana gördük,
Küçük haksızlıklar da oldu.

Gene de ömür geçti,
Yaşadık yarı ölü gibi.
Bazan mahsul kötü oldu,
Bazan iyi.

Bir yıl yağmur yalıydı,
Öbür yıl kurak,
Bir yıl elma bol oldu,
Öbür yıl erikler az,
Gene de ömür geçti,
Yaşadık, yarı ölü gibi.

.....
Ama şimdi bir korkudur çöktü üstümüze, bir şeyin değil, nice şeylerin korkusu,
Doğum gibi, ölüm gibi bir korku, doğumla ölümü bir boşlukta

Birer başına görür gibi..
Bilmediğimiz bir korkunun içindeyiz biz, dayanamadığımız, kimsenin anlayamadığı bir korku
Yüreğimiz sökülüyor içimizden, beynimiz soyuluyor bir sovanın zarları gibi, kayboluyor benliklerimiz

Kimsenin anlamadığı bu mutlak korkuda,
Kimsenin anlamadığı mutlak bir korku içinde
Ey Thomas, başpiskopos,

Ey Efendimiz, bizi bırak kendi halimize,
Bizi basit, soluk varlığımızın çerçevesinde bırak,
Evin üstündeki, senin üstündeki,
Dünya üstündeki kadere göğüs germemizi isteme bizden.

Efendimiz, kaderinden emin, gölgelerden korkmayan sen, ne istediğinin farkında mısın,
Küçük şeyler arasında yaşayan, küçük insanlar için,
Ne demektir biliyor musun.

Evin, Efendisinin, dünyanın kaderine karşı gelen.

"Küçük insanın beynini ezen bu baskı?"

Bu sözler, bir fikir ve iman adamının davası karşısında, daima ileri sürülmüş endişeleri, hesapları, korkuları veciz bir şekilde anlatmaktadır. Küçük insanların, ürkeklikleri, kuruntuları, benliklerinin dar çerçevesini aşan meseleler karşısındaki tutumları 1170 senesinde ne ise, 1956 yılında da aynı kalmıştır. Fikir ve vicdan hürriyeti için, bayrak açan azizler, düşünürler, ahlâkçılar, beşer tarihinin her devresinde, dünyevi kudretin etrafa saçtığı korku, küçük insanların yılgınlığı ile karşılaşmışlardır. Ahlâkçı ve içtimaî reformcu daima kütile iç güdülerini aşabilmiş, prensiplerinin mantıkî neticelerine göz kırpmadan katlanabilmiş insanlar arasından çıkmıştır.

Aşağıdaki sözler, Cauterbury'ye dönen başpiskoposa ne yapması gerektiğini hatırlatmaktadır. Bir ahlâkçı ve manevî öncü için, küçük hesapların, ihtiyatlı ve çekingen tavırların bahis konusu olamayacağını hatırlatan biri Thomas'a şöyle demektedir:

"Sonuna kadar yürü,
Sana bütün yollar kapalı,
Seçtiğin yoldan gayri.
Fakat zevk, iktidar, yahut
Kral olup, hile ile, gizli oyunlarla
İnsanlara hükmetmek,
Manevî gücün kavrayışı yanında nedir?"

Başpiskopos, vatanına döndükten sonra da vazalarına, öğretimine eskisi gibi devam etmiştir. Kendinden önce gelen, azizlerin yolunu seçmiştir. Dünyevî nizam ve prensipler yanında, ilâhî nizam ve hakikatleri hatırlatmaktan bir an geri durmamıştır. Bunun üzerine dünyevî kudretin gazabını üzerine çekmiş soğuk v e fırtınalı günlerin artık sayılı olduğu bir tarihte, kış sonunda, kralın sadık şövalyeleri tarafından öldürülmüştür. Kralın şövalyeleri kiliseye yaklaştığı zaman, bir çok papazlar ve piskoposlar çeşitli tavsiyelerle, tehlikeyi uzaklaştırma öğütü vermişlerdir. Thomas'ın bunlara verdiği cevap şöyledir:

"Siz beni pervasız, ümitsiz ve çılgın sanıyorsunuz.
Bütün alem gibi siz de bir hareketin,
İyi yahut kötü olduğunu neticesiyle ölçüyorsunuz.
Hadiseye bağlanıyorsunuz. Her hayat ve her hareketin

İyi ve kötü sonuçları gösterilebilir.
Ve bir çok hareketlerin sonuçları nasıl zamanla mezcobursa
Öylece, iyi ve kötü de sonunda birbirine karışır.
Ölümüm zaman hudutlarında kalmıyacak,
Bütün benliğimle razı olduğum bu karar -
Buna karar dersiniz,
Zaman dışında alınmıştır.
Hayatımı,
Beşerî kanunlar üstündeki ilâhî kanuna veriyorum.
Açın kapıları, Açın.

Burada, döğüşerek, hîleyle veya direnmeyle
muzaffer olmaya,
İnsan olarak hayvanlarla çarpışmaya gelmedik.
İçimizdeki hayvanla çarpıştık ve onu yendik.
Şimdi ise ıztırıp çekerek kazanacağız.
Bu zafer daha kolay.'

1956 yılının Aralık ayı. Yıl çürümüş. Rüzgâr soğuk ve gök kül rengi. Kışın bitmesine daha vakit var. Yediyüz seksen dört yıl evvel Canterbury'de olanları yaşıyoruz. Thomas'ınki gibi "Bütün yollar

kapalı." seçtiğimiz yoldan gayrı.

Asırlar önce batılı düşünürlerin, tabii hukuk mu, pozitif hukuk mu tartışmaları ile halle çalıştığı büyük beşerî problemle karşı karşıyayız. Bu vatan da, ahlâk, fazilet ve bilginin gösterdiği, Başpiskopos Thomas'ın uğruna kendini feda ettiği, ilâhî ve yüksek bir düzen mi hakim olacak, yoksa sadık bendelerine Thomas'ı öldürten, hile, korku, menfaat ve entrikanın zebunu, manen boş, prensipsiz kralın salt gücü mü?.

Onbeş Günün Notları

Üniversitedeki Hadiselerin Öğrettikleri

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı İdare Hukuku Profesörü Turhan Feyzioğlu'nun, metnini dergimizin bu sayıda aynen naklettiğimiz sözlerinden dolayı, Senato mütalâasına rağmen Vekâlet emrine alınması ve bundan sonraki hâdiseler, birçok hakikatları, sahifelerce hatta ciltlerce kitaptan daha açık bir surette ortaya koymuştur.

Mufassal tahlilini gelecek sayılardaki incelemelerde yapacağımız bu hakikatlara, onbeş günün notları arasında temas etmekle yetiniyoruz:

1. Bir dekanın, bir İdare hukuku profesörünün, fakülte açılış nutkunda dünyanın her yerinde söylenmesi mutad ve tamen Üniversite ile ilgili sözlerinden dolayı vekâlet emrine alınması açıkça ispat ediyor ki, Üniversitenin idarî muhtariyeti artık tamamen ortadan kalkmıştır. 6435 sayılı kanun sayesinde Maarif Vekili isterse, bir iki gün içinde her hangi bir Senato üyesini ve hatta Rektörü Üniversiteden uzaklaştırabilir.

Gerçi Turhan Feyzioğlu hâdisesinden önce dahi, 6435 sayılı kanunun ortaya koyduğu bu acı hakikat, yirmiden fazla hukucu ve bilhassa dergimiz tarafından defalarca ifade edilmişti. Fakat kanunen ortadan kalkmış olan muhtariyetin, Maarif Vekilinin şahsî müsamahası sayesinde belki fiilen devam edebileceği görüşünü müdafaa edenler de mevcuttu. Son hâdiseler bir defa daha teyid etmiştir ki, kanunî teminat mevcut olmayınca bir vekilin değişmesi veya vekilin keyfindeki bir tahavvül, koca bir müesseseyi tanınamıyacak hale getirebilir. Cemiyet hayatındaki bazı müesseselerin gelişmesinde ve topluluk için faydalı olmasında ise, en mühim şartı, istikrar ve emniyet teşkil etmektedir. Kürsüsünde kalıp kalmaması Maarif Vekilinin arzusuna bağlı olan bir

profesörden toplum gereği ve hile faydalanamaz. Hocaları bu durumda olan bir Üniversite, fonksiyonunu asla yerine getiremez.

2. Yalnız Üniversitenin idarî muhtariyetinin değil, bundan çok daha mühim olan tedris hürriyetinin de aşırı bir şekilde tahdit edildiği artık meydandadır. Bir profesörün, yalnız makale yazarken değil, hoca veya dekan olarak talebeye hitap ederken dahi fikirlerini hür bir surette ifade edebilmesine imkân kalmamıştır. "Günlük politika" gibi hududu ve manâsı malûn olmayan ölçülerin ortaya atılmış olmasından doğan ve tedris hürriyetini tehdit eden zararlı hava, son kararlar muvacehesinde daha da ağırlaşmış bulunmaktadır.

"Günlük politika" diye vasıflandırılmasına hiçbir suretle imkân bulunmayan, bilâkis doğrudan doğruya ve münhasıran üniversite meselelerine taallük eden görüşlerinden ve talebelere tedris yılı başında verilmesi âdet olan vatanperverane öğütlerinden dolayı bile, bir profesörün hocalığına ve dekanlığına nihayet verilmesi artık caiz görülmektedir.

Su halde bir idare hukuku profesörünün hangi idarî kararları tenkit edemeyeceğini gösterir bir listenin verilmesi ve açılış nutuklarında ne suretle konuşulacağını öğreten bir örneğin tab edilip bütün dekanlara dağıtılması çok yerinde olacaktır. Zira hangi hareketin şu veya bu suretle tecziye edileceğinin bilinmemesi cemiyet için pek zararlı bir durumun vücut bulmasına sebebiyet verir.

Keza, tâbi olunacak muamelenin, söylenen sözlerin tenkit veya metih karakterine sahip bulunmasına göre değişmesi de üniversitenin gelişmesinde çok zararlı neticeler doğurur. Siyasal ilimler tahsil eden ve

yarının idarecileri olacak şahıslara, tedris yılı başında en doğru ve normal öğütleri vermek bir dekan için "politikacılık" yapmak sayılır da, bir edebiyat fakültesinde, Fuzulî'yi anma gününde, hiç münasebeti yokken "emsali görülmemiş iktisadî kalkınma hamlelerine ve imar hareketlerine dair" hoş gidecek sözler söylemek ilmin ta kendisi telâkki edilirse çift ve keyfi ölçülere en geniş manâsında yer veriliyor demektir.

Yine bir dekanın, profesörler kurulunun ittifakla izhar ettiği arzuya uyarak ve yönetim kurulunun da tasvibini aldıktan sonra kendi fakültesine neşren en ağır hücumlarda bulunan bir şahsa Fakültesini savunmak için verdiği ağırbaşlı cevabını "siyasî polemik" yapmak diye vasıflandırıp kundan dolayı vekâlet emrine almak, hiçbir demokraside rastlanmayacak bir harekettir. Dabası var: vazifesini yapan Dekan polemikçilik isnadı ile vazifeden uzaklaştırıldığı halde, o dekana hücum ederek, bir polemik yaramağa çalışan; «sen polemikten kaçınıyorsun; polemik yapamıyorsun; sana on noktada hücum ettim, bir noktasına cevap verdim; acaba cevap vermeyecek misin diye haberler gönderdim; niye susuyorsun...» diyerek «polemikçi» olduğunu bağırarak ilân eden ve akademik meslekle telif olunmayacak bir üslûp ve muhteva ile particalliğin ve politikacılığın en âşikârını iera eden bir doçentin polemik yapmadığını, günlük siyasetle iştigal etmediğini, sadece ilmi makale yazdığını kabul etmek, havsalaan kavrayamayacağı derecede çift ölçü kullanmaktan başka birşey değildir.

Hukuk devletinde, idarenin meşrûluğu prensibi ve keyfilğin caiz olmaması esası böyle bir çift ölçü tatbikine müsaade edemez. Ve nihayet çift ölçü tatbikinin geliştiği bir memlekette müsbet istifa yerini menfi istifaya bırakır.

Senato ve Demoklesin kılıcı.

3. Yine son kararlarla sabit olmuştur ki, 6435 sayılı kanun yüzünden, 6185 sayılı kanunun üniversite muhtariyetinde ve tedris hürriyetinde açtığı yara, çok daha tehlikeli bir mahiyet almıştır. Zira 6185 sayılı kanuna göre meslekî cezaları verecek kazaî organ olan senatonun üyeleri, 6435 sayılı kanuna dayanılarak derhal vekâlet emrine alınabileceklerinden, bunların bir iki hâdiseden sonra vekâletin taleplerine boyun eğmeleri mukadderdir.

Son tatbikat göstermiştir ki, Maarif Ve kili senatonun mütalâasını kaale almaksızın bir dekanı dahi üç gün içinde vazifesinden atabilir. O halde vekilin görüşlerine iştirak etmeyen, ona menfi mütalâa veren senato azalarının da - vekâlet emrine almak için sebep gösterilmesine lüzum bulunmadığına göre - beğenilmeyen mütalâalarından dolayı tecziye edilmesi daima imkân dahilindedir. İşte bu sebepledir ki, 6435 sayılı kanun durdukça (ve insanlarda da nefsinin koruma insiyakı var oldukça), 6185 sayılı kanuna tevfikân senatonun vereceği cezaî kararlar dahi, tamamen müstakil olan bir üniversite organının verdiği samimî kararlar telâkki edilemez.

Polis tákibadı ve talebenin "suç"u.

4. Üniversite muhtariyeti ile ilgili bir beyanından dolayı Doçent Dr. Muammer Aksoy'un gece yarısı saat 23.30 da yani gün düzü bile beklemeğe lüzum görülmeden emniyet makamlarına götürülerek sabaha kadar isticvap edilmesi, son hâdiselerin en üzücü yönlerinden biridir. Bu hareket tarzı en belîğ bir surette ifade etmektedir ki, "fikre, haddini bildirmesini de biliriz" demek istenmektedir. Bu gibi hâdiseler, yalnız başına bir muameleye mâruz kalan şahıs bakımından değil, üniversiteye ve fikre verilen kıymet bakımından da üzerinde titizlikle durulacak gelişmelerdir.

5. İster tasvib edilsin, ister edilmesin, Vekâlet emrine alınan bu hocalarına karşı besledikleri sevgiden ve ulvî hislerden doğan sessiz ve ölçülü bir talebe reaksiyonunu karşısında üniversiteli gençlerin karakollara götürülerek sabaha kadar alıkonması ve sanki bir suç işlemiş şahıslar gibi haklarında cezaî tahkikata geçilmesi, muhakak ki hem akademik hürriyetler, hem de genel olarak insan hakları bakımından pek üzücü bir hâdise teşkil eder. Bu öğrencilerin tecziyesinin, vicdanî ve demokratik ölçülerle, savunmak imkânsızdır. Bu mesele üzerinde gelecek sayılarımızda incelemeler yapacağız. Şimdilik şunu belirtmek isteriz ki, bir hukuk devletinde "kanunsuz suç olmaz".

Üniversitenin tepkisi.

6. Turhan Feyzioğlu hâdisesinden sonra, bilhassa İstanbul Üniversitesine mensup birçok öğretim üyesi, kararı açıkca ve kat'î bir dil ile tenkit ve bu gibi muamelelerin memleketin fikrî gelişmesinde ne kadar zararlı neticeler doğuracağını ifade ettikleri halde, Ankara Üniversitesinden bazı profesörlerin (hatta Amme Hukuku, İdare Hukuku okutan bazı hocaların bile) gazetecilerin suallerine cevap veremeyeceklerini, bu idarî kararı tenkid edemeyeceklerini bildirmeleri, fikrî hayatımız için hakikaten pek üzücü tezahürlerdendir. Bir Üniversite, hocası, doğrudan doğruya üniversiteyi ilgilendiren bir meselede bile, fikir beyan etmekten kaçınmakta, bunun neticelerinden çekinmektedir. Sadece bu vak'a dahi, memleketin fikrî gelişmesi bakımından üzerinde uzun uzun düşünmeğe değer bir ihtardır. Bir Amme Hukuku hocası, bir Amme hukuku hâdisesi karşısında fikrini söylemekten kaçınırsa, üniversite statüsünde

şüphesiz ki değişiklikler yapılması şart demektir. Demokrasi kahramanlar rejimi ceğildir.

Nihayet, Üniversitenin kendi haklarını korumadaki tutumunu büyük bir üzüntü ile karşılamamağa imkân yoktur. Bilhassa Ankara Üniversitesinde, birçok kimselere hâkim olan görüş, "haklı müdafaa etmek" yani prensip yolunu tercih etmek değil, "aman kızdırıp müessesenin daha çok zarara uğramasına sebebiyet vermiyelim" formülü ile hulâsa edilebilecek olan idareî maslahat yoludur. Bu yol, kısa bir devre için, faydalı gibi görünen bazı neticelere ulaştırılabilir. Fakat uzun bir zaman devresi nazarı itibare alınınca, cemiyetin gelişmesi bakımından şüphesiz ki zararlı bir neticeye sevkedecektir.

Aynı mahiyetteki hâdiseler karşısında batı memleketlerinde üniversite mensuplarının ne yolda reaksiyonda bulunduğunu müşahade edenler, zihniyet ve tutumdaki bu fark karşısında memleket hesabına büyük bir üzüntü duymaktan kendilerini alamayacaklardır.

7. Nihayet üniversiteye karşı vaki gelişmenin son halkasını teşkil eden ve radyolarla dahi ilân edilen "ayaklanma", "anarşi" ithamlarının ve buna bağlanan "tasfiye ve tecziye" müjde (!) sinin üniversitelerimiz ve fikrî hayatımızın gelişmesinde ne istikamette bir tesir icra edeceğini izaha bile lüzum yoktur. Ve unutmamak lâzımdır ki, sebepsiz ve lüzumsuz yere yaratılan bu mücadele havası, bütün dünyanın ve hele Orta ve Yakın Şark Devletlerinin millî birliğe her zamandan ziyade muhtaç oldukları bir zamana tesadüf etmektedir. Bu birliğin yaratılmasında ise, üniversitelerin oynadığı büyük rol herkesin malûmudur.

Kendi kendini inkâr

İşin hazin tarafı, bütün bu muamelelerin, adı "demokrat" olan bir partinin iktidarda bulunduğu bir devirde yapılmış olma sıdır. Bu partinin programının 11 ci maddesinde, memurların siyasetle iştigal edemeyecekleri, fakat Üniversite ve yüksel okul öğretim üyelerinin, mesleklerinin mahiyeti icabı, bu tahditten muaf tutulacakları yazılıdır. D. P. nin muhalefette bulunduğu yıllarda, evet 1950 seçimlerinden önce, bir Üniversite Profesörü İstanbul D. P. İl İdare Kurulu Başkanlığını yapmıştı: İşiden uzak laştırılmaksızın, vekâlet emrine alınmaksızın, bilfiil bir muhalefet partisinde vazife gören birçok Üniversite mensupları vardı.

Bu kadarından vazgeçtik. Fakat, eski iktidar zamanındaki hürriyetleri yetersiz bularak, Üniversitelere daha fazla hürriyet ve muhtariyet vâdederek ve hatta Üniversite hocalarına fiilen siyasetle iştigal hakkını tanımak lüzumundan bahsederek iş başına gelen bir partinin, bu nüshada yayınlanan açış nutkundan dolayı, bir dekanı vekâlet emrine alması cidden ibret verici bir hâdisedir. "Kendi kendini inkârın" bu derecesi pek nâdir görülmüştür. Dahası var. Aynı partinin programında, 39 uncu ve 40 uncu maddelerde, "Üniversitelerin ilmi ve idarî muhtariyete sahip olmaları" lüzumu açıkça

belirtilmekte ve her türlü ilmi ve fikrî faaliyetlerin idarî ve siyasi makamların müdahalesinden masun kalmasının demokrasinin değişmez bir şartı olduğu ilân edilmektedir.

"Üniversitelerin idarî muhtariyeti olmaz" diyen D. P. li bakana ve bütün diğer parti mensuplarına, kendi programlarını ve vâadlerini hatırlatmak bilmeyiz fayda verir mi?

Hâdisenin gerçek manası

Siyasal Bilgiler Fakültesindeki hâdiseyi son yıllarda hürriyetlerin kısılmasına doğru atılan adımlar serisi içinde mütalâa etmek lâzımdır. Siyasi partilerin ve basının faaliyetlerini köstekliyen birbirinden ağır tahditlerden sonra, fikrî sahadaki hürriyete sıra gelmesi mukadderdi. Son hâdise aslında meslekî ve fikrî hürriyetini kullanma cesaretini gösteren ilim ve fikir adamlarına karşı girişilen bir baskı hareketidir. Hâdiseyi bir dekanın, fakülteyi açıp nutkundaki sözleri ile bir kaç Üniversite mensubunun yazılarında kullandıkları üslup veya ileri sürdükleri fikirlerle izaha imkân yoktur.

Nitekim son hâdiseleri protesto mahiyetinde üniversiteden ayrılan öğretim üyelerinin istifa dilekçelerinde, Vekâlet emrine alınma kararının ciddi bir sebebe dayanmadığı ve asıl sebebin hürriyetler nizamındaki değişiklikte aramak gerektiği belirtilmiştir. Bu dilekçelerde, artık üniversite muhtariyetinden ve akademik hürriyetlerden eskisi gibi bahsedilemeyeceğine işaret edilmiştir. Bu şartlar içinde üniversitedeki vazifeye devam etmenin, son gelişmeleri kabul etmek, ve fikrî sahada siyasi müdahalelere baş eğmek olacağı tebraüz ettirilmiştir.

Muhtariyetsiz Dekanın Görüşü

Ege Üniversitesinin Tıp Fakültesi Dekanı, akademik hürriyetler ve üniversite muhtariyetine dair son günlerdeki hâdiseler hakkındaki düşüncelerini bir İstanbul gazetesine anlatmıştır. Dekana göre ilmi araştırma ile üniversite muhtariyeti arasında bir alâka yoktur. Hatta aksi bir alâka vardır. Muhtariyet olmıyan bir üniversitede, ilmi araştırma daha verimli olmaktadır. Biz de üniversite mensupları günlük gazetelerde yazı yazmakla vakit geçirmektedirler. Halbuki meslekî dergilerde yazsalar ilgililer durumu daha iyi anlarlar ve mesele halledilir. Bazı üniversite mensupları kendi işlerini bir kenara bırakıp, hükümeti tenkidle vakit geçirmektedirler.

Sayın dekanın akademik hürriyetler bahsinde ki görüşü ve bu konuda son tartışmalara kattığı kıymetli fikirler, böylece amme efkârına intikal etmiş bulunmaktadır! Sayın dekan, şüphesiz kadavraların kesilip biçildiği lâbratuvar mesaisi esnasın-

da, siyasi baskıdan kurtulmuş olma diye tavsif edilebilecek üniversite muhtariyeti fikrinin zarurî bir ihtiyaç olduğunu hissetmemiş olabilir. Hiç olmazsa bunu bir iktisatçı, sosyolog, felsefeci, siyasi teorici ve hukukçu kadar yakından duymamış olabilir. Fakat her çeşit ilmi düşüncesinin temeli, mantık kaideleri ve rasyonel metod'un disiplininden başka bir otorite tanımamak şeklinde ifade edilebilecek olan akademik hürriyettir. Bunu hatırlaması gerekirdi. Akademik hürriyet ile maddî ve fizikî ilimler sahasındaki verimli araştırma arasındaki sıkı bağlara dair 63 sayılı Forumda yayımlanan Dr. Bronovski'nin yazısını okumasını tavsiye ederiz. Bu yazıda Alman ilim adamlarının ikinci dünya harbindeki başarısızlıklarının derunî sebepleri incelenirken akademik hürriyetlerin yokluğu unsuru üzerinde durulmaktadır.

İlim herşeyden evvel bir kafa düzenidir. Kafa düzeni itibariyle hür olmıyan bir insanın ilim adamı olması mümkün değildir. Aynı zamanda böyle bir insanın, demokratik bir düzende hakiki bir vatandaş olması bile düşünülemez. Bu sebeple, sayın dekanın, ilim adamlarının, yalnız meslekî dergilerde yazı yazarak, dış alemi, geniş aydın kütelleri ve vatandaşları ihmal etmeleri yolundaki öğütüne şaşmak gerekir. Bu

öğüt, ilmi düşünce ile fikir hürriyeti ve akademik hürriyet arasındaki bağları göremiyen yarı münevverler ve bilhassa totaliter düzenin taraftarları tarafından daima verilmişlerdir. Bu dergi, akademik hürriyetler ile, verimli ilmi çalışma ve araştırma, ve nihayet demokratik idare ve hayat tarzı arasındaki sıkı bağları daima belirtelemiştir.

Bu dergi mensuplarının savunduğu dava, hem verimli bir ilmi çalışma, hem de mes'ut ve ahenkli bir cemiyet kurma için, akademik hürriyetlerin, fikir serbestisinin şart olduğudur. Demokratik hayat tarzını ayakta tutacak belli başlı müesseselerden hür fikrin basamağı olan muhtar üniversite müessesesine indirilen son darbelerden sonra, bazı üniversite mensuplarının ve aydınların, e'an devam eden gafleti endişe verici bir olaydır.

Dr. Bronovski'nin şu sözleri ile bu konuyu bitirmek yerinde olur:

"Herkesi dinlemek, hiç kimseyi susturmamak, doğru ve haklı olanları şereflendirmek, yükseltmek... İşte bilime dünyamızda kudretini ve insanî vasfını veren özellikler. Bilimi darlıkla suçlayanlara inanmayın; Dar ve mutaassıp bir kuvvet Himmler'inki kadar temelsizdir... Bilim dünyamızı doldurduysa, geniş görüşlü, uysal ve yeni düşüncelere son derece açık olmasındandır. O çetin kelimenin (demokrasinin) en iyi anlamında, bilim demokratik bir metoddur. Bu metod, bir de gerçekten daha önemli bir şey olamayacağına dair beslediği inanç, bilimi güçlü yapan başlıca iki ilkedir."

Kalkınma mı, Gerilememi?

Hürriyet Partisi Gençlik Fikir Ocaklarında "İktisadi Kalkınma Meselelerimiz" konusu üzerinde yapılan bir seminerde, sabit fiatlarla millî gelirimizin 1953 den beri artmadığı hakikati, amme efkârına aksettirildi. Bu konuda yapılan resmi tavzih 1955 yılındaki reel millî gelirimizin 1953 seviyesinden düşük olduğunu teyid etti 1956 yılına gelince, 550 bin ton hububat ithal edilmesi kararıyla da sabit olan, zirai istihsalin geçen seneye nisbetle düşüklüğü vakıası karşısında, bu yıl da 1953 yılı seviyesini tutturmamızın şüpheli olacağı fikri ortaya atılmıştı. Resmi kaynaklar bu yılki zirai istihsal noksanının 300-400 bin ton arasında olacağını tahmin etmektedirler.

Diğer taraftan millî gelirimizin en mühim kalemlerini teşkil eden, sanayi, inşaat, ticaret ve ulaştırma sektörlerinde son yıllardaki yavaşlama, duraklama ve gerilemeler, 1956 yılında da artarak devam etmiştir. Forum'un iktisadi müş'irlerini takip edenler, bilhassa çalışanların sayısındaki azalmaları müşahade ederek, sınaî gelirlerin düşeceğini tahmin etmişlerdir. Filhakika İşçi Sigortaları istatistiklerinde 1955 de çalışılan iş gününün aylık vasatı 11 milyonu aşmışken, 1956 ın ilk sekiz ayında bu rakam hiç bir ay 11 milyonu bulamamıştır. 1956 yılında inşaat ve ulaştırma sahaslarındaki gerileme ve nihayet millî korunma tatbikatıyla ticaretin gerilemesi, 1956 yılının millî gelir ve hasılasını geçen yıla nisbetle düşük bir seviyede tutacak unsurlar arasındadır.

Bu yılın millî gelirini tahmin için henüz zaman erken, bir düşünüş olacaksa, bunun nisbetinin tayini güç olmakla beraber, şimdiden söylenebilecek bazı noktalar vardır: Bu da bütçenin tanzim edildiği, millî kaynakların tevzie tâbi tutulma yollarının konuşulmaya başlandığı şu günlerde, bu yılki millî gelir seviyesinin geçen yıldan daha fazla olacağını söyleyemeyeceğizdir.

Sabit fiatlarla millî gelirimiz 1953 den beri şöyle bir seyir takip etmiştir:

Gayri Safi Millî

Hasıla

(Milyon T. L.)	1953	1954	1955
Ziraat	14.466.7	13.145.4	14.349.9
Sanayi	6.599.3	5.306.0	5.996.6
İnşaat	1.958.6	1.970.1	2.145.0
Ulaştırma	805.2	667.9	605.3
Ticaret	1.859.9	1.602.0	1.782.6
Diğer	2.359.7	2.566.0	2.694.0

Kaynak: İstatistik Bülteni No: 30

Yukarıki tablo 953 e nisbetle inşaat ve ticaretin 1955 de gerilediğini, sanayi ve ulaştırmada ise cüz'î bir artış ve duraklama temposunun müşahade edildiğini ifade etmektedir.

Nüfus başına isabet eden gayri safi millî hasıla ise, 1953 le 1955 arasında sırayla

635, 561 ve 595 T. L. olarak değişme göstermiştir. Bu da bize ferdî gelirlerin iki yıl arka arkaya 1953 seviyesini bulamadığını ifade etmektedir. 1956 da ise yılda 300 bin artan nüfus karşısında sabit kalan veya gerileyen millî hasıladan, nüfus başına daha düşük bir pay isabet edeceğini hesaplamak icabeder.

Bütün bu rakamlar, Gençlik fikir ocaklarında yapılan seminerde belirtmek istenen hakikati, açık bir şekilde ortaya sermektedir: **Türk ekonomisi, resmi propagandanın iddiası hilâfına ilerlememekte, bilakis gerilemektedir. Buna sebep olarak kötü hava şartlarını ileri sürmek muhtemel bir delil değildir. 1950 ile 1953 arasındaki iktisadi gelişmede de bu şartların rolü olmuştur. İktisadi gelişme millî iktisadın hava şartlarından müstakil ilerleme imkânları ile ölçülmelidir. Bu açıdan bakılınca, Türk ekonomisinin bünyevî bazı meseleleri üzerinde durmak ve gelişmenin temelli unsurlarındaki arzuları açıkca görmeye çalışmak lâzımdır.**

Bu tarzda hareket edilmedikçe, Türk ekonomisi, bugün içinde bulunduğu güçlükten zor kurtulur. Hakikatlerin tahrifi bizi hiç bir yere götürmez, ancak daha büyük kayıplara ve hayal kırıklıklarına sürükler.

Bütçeye Dair İki Açıklamalar

Maliye Bakanı, geçen hafta sonunda verdiği bir demeçle 1957 yılı bütçesinin ana hatlarını açıklamıştır. Anayasamız gereğince Aralık başında Meclise getirilen bütçenin tafsilâtı hakkında, bütçe gerekçesi yayımlandığı zaman daha uzun duracağız. Bakanın verdiği demeçle göre, yeni yıl bütçesinin özellikleri şöyledir:

Bu yıl devlet masrafları 1956 yılına nisbetle (mülhak bütçeler dahil) 651 milyon liralık bir artış göstermektedir. Geçen yılın 3.325 milyon liralık masraf tahminleri, bu yıl 3.962 milyona çıkarılmıştır. Bu yılın mülhak bütçelerle birlikte 4 milyar 96 milyon bulmaktadır. Bu suretle 1957 masraf bütçesi, 1956 yılına nisbetle % 19.1 nisbetinde bir artış göstermektedir.

Bakanın açıklamalarına göre, yatırımlar genel bütçe masraflarının % 30.7 sini teşkil etmekte ve 1.257 milyon liraya çıkmaktadır. Bu miktar geçen yıl 955 milyonluk yatırım tahsisatından 302 milyon lira bir fazlalık göstermektedir. Bu, geçen yıla nisbetle % 42 bir artış ifade eder. Cari masraflardaki artış 335 milyondur ve % 14 nisbetinde bir yükselme ifade eder.

Gelir tahminlerine gelince, 1957 yılının gelir tahsilatının, masrafları karşılayacağı tahmin edilmektedir. Gelir tahsilatında, geçen yıla nisbetle % 19.1 kadar artış olacağı hesaplanmaktadır.

Bakan bu yılın bütçesinin de 1954 denberi hazırlanan denk bütçelerden olduğuna işaret etmiştir. Bilindiği gibi, bütçe bir tahminden ibarettir. 1954 denberi denk olarak hazırlanan bütçe tahminlerinin, bilfiil tahakkuk edebilmesi, varidatın bu tahmin seviyesini bulmasına, masrafların da bütçe hudutları içinde tutulmasına bağlıdır. 1956 bütçesinin ancak 8 aylık varidat tahsilâtı ma lûmdur. Buna mukabil, 1955 ve 1956 yıllarının masraf tahakkukları belli değildir.

Denk Bütçeler İddiası:

Aşağıdaki tablo 1954 denberi masraf tahminleri ve gelir tahsilâtını göstermektedir:

Bütçe Gelir ve Masrafları

	Yıllık Masraflar	Yıllık Gelirler	8 aylık Gelir tahsilâtı
1954	2.288	2.181 (x)	1.506
1955	2.941	2.582 (x)	1.802
1956	3.325	3.325	2.043
1957	3.962	3.962	—

(x) Tahsilât.

1954 yılının kesin hesabı neşredilmiştir. Burada bilfiil yapılan masrafların, bütçe tahminlerindeki 2.288 milyonu aşarak 2.427 milyonu bulduğu görülmektedir. Bu vaziyette denk olduğu söylenen 1954 bütçesinin, 261 milyon liralık bir açlıkla kapandığı görülmektedir. Bu açığın bir kısmı Amerikan yardımının karşılık paraları ile, Amerikan kredileri ile, hazine mevcutları ile kapanmıştır. 1955 bütçesi fiili masraflarının hacmi henüz neşredilmemiştir. Gelir tahsilâtı 2.582 milyondur. Masraf tahminleri 2.941 milyon olduğuna göre, aradaki açık 359 milyon liradır. 1956 yılının ilk sekiz ayı na ait tahsilât bilinmekle beraber, fiili masraflar şüphesiz henüz hazır değildir. İlk 8 ayın tahsilâtı, 2.043 milyon liradır. Mali yılın son dört ayında tahsilât vasatisi düşmektedir. Binaenaleyh bu yıl bittiği zaman tahsilâtın, bütçe tahminlerini bulması mümkün olmayacaktır. Geçen sekiz ay içinde tahsilât vesatisi 255 milyon olduğuna ve bu vasati son aylarda takriben % 11-15 arası da bir düşme gösterdiğine göre, sene sonunda tahsilâtın 2.950 milyonu aşması muhtemel görünmemektedir. Bu yıl tahsilâtındaki artış, Bakanın öğündüğü gibi hiç de memnunluk verici mahiyette değildir. Son iki yıl içinde artış nisbeti % 18 ve 20 olduğu halde, bu yılki artış ancak % 13 olmuştur ki, bu da, varidatın, fiat yükselmesini bile telâfi edemeyecek bir vaziyette olduğunu gösterir. Bu vaziyette, Devlet gelirleri, bütçe kanunu ile verilen 3.325 milyonluk masraf hacminden 375 milyon eksik demektir. Diğer taraftan 1956 bütçesi Meclisten geçtikten sonra kabul edilen bazı masraf kanunları dolayısıyla, 1956 bütçesi masraflarının 3.325 milyonu, takriben 200 milyon civarında aşmış bulunduğu söylenmektedir. Binaenaleyh, hükümetin üçüncü denk bütçe olarak ilân ettiği 1956 bütçesinin takriben yarım milyona yakın bir açlıkla kapanması çok muhtemeldir.

Vaziyet bu merkezde iken, Bakanın 1957 bütçesini dördüncü denk bütçe olarak tasviri, hadiseler ve bütçe tatbikatı ile zor telif edilir, bir iddiadır. Bu bütçenin, milli ekonominin ihtiyaçları, malî akisleri, ve tesirleri üzerindeki tahlillerimize, yeni mu talar elde edildikçe devam edeceğiz.

Buğday İhracatçısı Türkiye

Amerikanın bu yıl da Türkiye'ye yarım milyon tonu aşan bir hacimde hububat yardımında bulunması, Türkiye'nin bir hububat ihracatçısı olma bakımından imkânlarının nasıl olduğu sualini ortaya koymaktadır. 1955 yılında 223 bin ton, 1956 da ise 450 bin ton buğday yardımına muhtaç hale gelen Türkiye için, uzun vadeli olarak, bir buğday ithalâtçısı durumuna girme ihtimali akla gelmektedir. Durum son yıllarda nasıl bir istikamet göstermektedir? 1953 ve 1954 yıllarında yarım milyon tonu aşan bir milyon tona yaklaşan buğday ihracatı, ihracat kalemlerimiz içinde normal bir gelir kaynağı olarak devam etme imkânına sahip midir?

Aşağıdaki tablo son 9 yıl içinde buğday istihsalı, ihracat ve ithalâtını göstermektedir.

Buğday İstihsalı, ihracat ve İthalâtı

İstihsal (ton)	İthalât		İhracat		
	ton	T.L. milyon	ton	T.L.	
1947	—	0.3	0.2	176.1	72.0
1948	—	10.0	4.1	—	—
1949	—	171.9	41.0	—	—
1950	3.872	224.5	57.7	—	—
1951	5.618	113.4	34.1	20.4	7.2
1952	6.447	1.9	1.3	448.8	182.4
1953	8.000	14.1	1.1	601.2	164.4
1954	4.900	12.1	0.7	949.2	178.4
1955	6.900	222.6	48.9	159.9	35.0
Yekûn		770.8	189.1	2.351.1	639.4

Bu tablo bize 1947 denberi buğday ithalât ve ihracatımızın seyrini göstermektedir. 1950 yılından 1955 e kadar geçen 6 yıl içinde Türkiye 1,5 milyon ton kadar net buğday ihraç edebilmiştir. Bu yıl Amerika'dan ithal edilecek yarım milyon ton buğday da hesaba katılırsa, 6 yıllık net buğday ihracı 1 milyon tona düşmüş olacaktır. Şu halde müsait giden hava şartları sayesinde artan buğday istihsalı ile mümkün olan bir miktar ihracat fazlası, kötü yılların ithalâtını ancak karşılayabilmektedir demektir. 1956 yılında hububat istihsalımız ilk tahminlere göre 1955 inkinden 350 bin ton kadar azdır. Bu azalmanın büyük bir kısmının buğday istihsalinde vuku bulunduğu kabul edilebilir. Her yıl 300 bin kadar artan nüfusumuzun, yıldan yıla buğday ve hububat istihlakini önemli bir nisbette artırdığı bir vakiydir. Normal olarak yılda nüfus başına 350 kilogram civarında buğday istihlak ettiğimiz kabul edilirse, her yıl 100 bin

tondan fazla bir buğday talebinin doğduğu görülür. Bu vaziyette 7 yıl içinde ancak 1 milyon ton buğday ihraç edebilmiş olan memleketimizin, bu devrede yılda vasatî 150 bin tonu zor bulan bir ihraç fazlasını uzun vadeli olarak devam ettirebilmesi çok zayıf bir ihtimaldir. Hatta kısa bir müddet sonra Türkiye'nin net bir buğday ithalâtçısı durumuna düşmesi beklenmelidir.

Bu bize buğday ihracıyla döviz kazanma ve kalkınmayı finanse etme tasavvurunun bir hayal olacağını hatırlatmalıdır. Buğday ekim sahasının daha genişletilmesi imkânları mahduttur. Hatta makinalaşma sayesinde ekilen bazı marjinal toprakların, makinaların ömrünü tamamlamaları, yerine yenilerinin konamaması, ve iyi idame ettirilememeleri yüzünden, önümüzdeki bir iki yıl içinde atıl bırakılmaları ihtimali vardır. Bu sebeple, önümüzdeki yıllarda, hükümetin bel bağladığı buğday politikasının ağır bir imtihan geçireceğinden şüphe etmemek lâzımdır.

Ağır fedakârlıklar, geniş yatırımlar ve yüksek fiat desteğiyle yürütülmekte olan hububat ve buğday politikamızın, bugünler de genel bir muhasebesini yapmak lâzımdır. "Dünyada beşinci buğday ihracatçısı olduk!" tarzındaki öğünmeler, birkaç yıldır karşılaştığımız meselelerle tam tezat halindedir.

Sarıyar Barajı ve Plânlama

Son onbeş günün en önemli olaylarından biri de muhakkak ki Sarıyar Barajının işletmeye açılması olmuştur. Yerli ve ecnebi eksperlerin, büyük enerji ve sulama projelerine memleketimizde, envestisman prioritetleri bakımından, hatta eski, küçük ve pahalı enerji kaynaklarını ortadan kaldırmak bahis konusu olduğu zaman bile, düşük bir sıra verdikleri bilinmektedir. Bununla beraber, bu kaidenin bazı istisnaları da vardır ve Seyhan ve Sarıyar Barajları bu nâdir istisnalardandır. Gerçekten, bu iki projenin finansmanına yabancı otoritelerin de teferruatlı teknolojik ve işletme etüdlerinden sonra muvafakat etmiş olmaları da bundan dolayı olmuştur. Filhakika; Seyhan Barajının finansmanında Dünya Bankasının, Sarıyar Barajının finansmanında ise Birleşik Amerika'nın büyük bir payı vardır.

Sarıyar Barajı, evvelâ 131.960.000 liraya mal olacakken bilâhare bu bedel 270.000.000 liraya çıkmış ve inşaat 1954'de bitecekken 1956 sonunda bitmiştir; bundan evvel başka tesisler vesilesiyle dolmuş olan bazı rivayetleri hatırlayarak Hükümetin, gerek bedel artışı ve gecikme hususlarında, gerekse Sarıyar Barajının da, bütün tesisleri bakımından tamamlanmış olup olmadığı hakkında daha teferruatlı izahat vermesi münasip

olurdu. Bu bedel artışının ve gecikmenin sebepleri ister genel bir iktisadi plânın mevcut olmamasından doğan -kendi sağlayacağımız döviz Payının zamanında temin edilememesi gibi - umumi iktisadi aksamaların tesirine, atfedilsin, ister sırf bu projeye ilgili idaresizlikler veya tahmin hatalarının bunda tesiri olmuş bulunsun, Seyhan Barajı gibi Sarıyar Barajının da büyük bir millî tesis olarak memleketçe kazanılmış olduğunda şüphe yoktur.

Bu tesisin millî mahiyeti, tıpkı Seyhan Barajı gibi C.H.P.'nin de, D.P.'nin de, Hür. P.'nin de projenin kuvveden fiile çıkmasında büyük gayretlerinin geçmiş olmasında da kendisini göstermektedir. Başbakan herhâlde, bu noktayı hatırlamış olacak ki, küşat nutkunda, muhalefete hücumlarda bulunmadan, hatta kendinden evvelkilerin emeklerini anarak, iktidara geldiğinden beri en mutedil demeçlerinden birini vermiştir. Bu da, münferit kalmamasını dilediğimiz memnuniyet verici bir olaydır.

Birleşik Amerika büyükelçisi Fletcher Warren'in, Sarıyar töreni vesilesiyle memleketimizde iktisadi plan hakkında söylendiği bazı sözler muhalefet çevrelerinde memnuniyetsizlik yaratmıştır. Muhakkak ki genel iktisadi plânın ne olduğunu bilmek ve bu hususta tavsiyeler yapmak, münhasıran ameri-kan mütehassıslarına has bir vergi değildir. İktisadi plân mefhumuna vakıf olan herkes, memleketimizdeki kakanma hareketlerinin böyle bir plâna göre cereyan etmediğini bilir. Bizzat Amerikan iktisatçılarının Türkiyeye kadar gelerek hazırlamış oldukları çok kıymetli raporlar da mevcuttur; bilhassa 300 milyon dolarlık kredi müzakeresi vesilesiyle dış basına ve diplomatik çevrelere yayılan haberler, bizzat Birleşik Amerika'nın Türk ekonomisini nasıl görmekte olduğunu herkese göstermiştir. Bu itibarla, Ekselâns Warren'in, memleketimizde iktisadi plân yapılması zaruretinin her fırsatta tekrarlamaktan geri durmayan tarafsız mütehassıslara ve muhalefet partilerine mi, yoksa bizzat kendi Hükümetinin eksperlerine mi hitap ettiği anlaşılammaktadır.

Bu Dergi, milletlerarası münasebetlerin bugün almış olduğu mahiyet icabı, Devletlerin birbirlerine, iktisadi sahada da, gereken tavsiyelerde bulunmalarını gayet tabii görür; ve bu fikrini müteaddit defalar ifade etmiştir. Ancak, bu gibi konularda yabancı Devlet temsilcilerinin, fikir beyan ediş tarzlarına da azam) dikkati sarfetmeleri lâzımdır; bahusus, temas ettikleri mevzu, İktidar ile Muhalefet arasında münazaalı meselelerden işe, -Bu sebebledir ki biz, Büyükelçinin yayınlanan sözleri dolayısıyla Muhalefet çevrelerinde doğan

sinirliliği anlayışla ve bu sinirliliğin itidâl çerçevesini aşmamış olmasını ve resmen açığa vurulmayışını da takdirle karşılıyoruz. Kaldı ki «Zafer'de ve Radyoda yayınlanan türkçe metinle Büyükelçinin nutkunun matbu orijinal İngilizce metni arasında bazı farklar olduğunu tesbit etmek de mümkün olmuştur. Büyükelçinin münferit işletme plânlarıyla genel iktisadi planı birbirinden tefrik etmesizin konuşmuş olduğunu tahmin etmek de esasen doğru olamaz.

Hürriyet İçin Mücadele ve Sendika Hürriyeti

Amme hürriyetleri içinde sendika hürriyetinin mühim bir yeri vardır. Bu dergi, sendika hürriyetinin ancak gerçek demokrasiler içinde mevcut olabileceğini ve sendika hürriyetinin, memleketlerin siyasi rejimlerine sıkı bir şekilde tâbi bulunduğunu bir çok defalar belirtmek fırsatını bulmuştu. Macaristan hadiseleri bu gerçeği bir defa daha teyit etmiştir. Macaristanda müseviye karşı ve hürriyet için mücadele edenlerin başında işçiler ve sendikalar gelmektedir. Çünkü 8 yıldanberi bütün Macar halkına empoze edilen siyasi ve iktisad) rejim diğer bütün hürriyetler gibi sendika hürriyetini de yok etmiş, sendikaları rejimin bir organı haline getirmiş ve hükümetin siyasetini destekledikçe kendilerine tahammül edilmişti.

Fakat sendika hürriyeti bugün yalnız millî veçheli bir hak olarak mütalâa edilmemektedir. Onun bir de milletlerarası veçhesi vardır. Başta Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı olmak üzere Birleşmiş Milletler bu hak ve hürriyete muhtelif vesile ve bahanelerle tecavüz edilmesini önlemek için her türlü gayreti sarfetmektedirler. Ahiren Cenevrede toplanan Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının Yönetim Kurulu Macaristanda sendika hürriyetine dair bir karar sureti kabul etmiş ve bu kararın Birleşmiş Milletlerin Genel Kurulunun ittilarına arz edilmesini Genel Sekreterlerden talep etmiştir. Bu karar suretinde şöyle denilmektedir:

«Tam bir sendika hürriyeti Macaristanda tesis edilmelidir.

Bu gayeyi temin için, 1948 tarihli Sendika hürriyeti ve sendika hakkını himaye hakkındaki sözleşme ile Teşkilâtlanma ve kolektif müzakere hakkının korunmasına dair 1949 tarihli sözleşmeyi en kısa bir zamanda tasdik etmek üzere, Macaristanın gerekli bütün tedbirleri ittihaz etmesi son derece arzuya şayandır.

Bu sözleşmelerin derpiş ettikleri garantilerin tam bir şekilde işleyebilmesi maksadile Macaristan, âvrensel İnsan Hakları Be-

yannamesinde belirtilen ferd haklarını tesis etmelidir.

Sendika hürriyetinin bağımsızlığına tam olarak riayet olunmalı ve münhasıran siyasi hedeflere varmak için sendikalar kim tarafından olursa olsun bir vasita gibi kullanıl-mamalıdır.

Temsilcilerini serbest olarak seçebilmek ve amme makamlarının hiçbir müdahalesine maruz kalmadan serbestçe edilmiş kongrelerde faaliyetlerini organize edebilmek için, sendika hareketine tam bir hürriyet sağlanmalıdır».

Hürriyetler bölünmüyor. Demokratik hak ve prensipleri benimsememiş siyasi sistemler hiçbir hürriyeti kabul etmiyor. Onun için hürriyet mücadelesi bir bütün olarak mütalâa edilmelidir.

Ya Hususi Sektördeki İşçiler

Devlet sektöründe çalışan işçiler ikinci ikramiyelerini aldılar. Fiyatların durmadan yükselmesini önleyemeyen Devlet, ücretlerin reel kıymetlerini bir dereceye kadar muhafaza edebilmek için kendi çalıştırdığı işçiler bakımından böyle bir tedbire lüzum görmüştür. Gerçi enflasyon hali devam ettiği müddetçe bu gibi tedbirler bir zaman sonra mâna ve müessiriyetlerini kaybederler ve yeni fiyat artışları onları ifna eyler. Ücretlerin iştirâa gücünü muhafaza edebilmek için hakiki tedbirin ekonomiye ve fiyatlara istikrar vermek olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Bununla beraber enflasyon devrelerinde bu gibi geçici tedbirlere her yerde müracaat olunduğu görülmüştür. Ancak ücretlerin kıyafetsizliğini telâfi gayesini güden bu tedbir yalnız Devlet sektöründe çalışan işçileri ilgilendirdiğinden bir çok yönlerden tenkide mütehammildir.

1955 yılının sonunda İşçi Sigortalarına tâbi işçilerin yekûnu 4850042 idi. Bunlardan yalnız 220.549 u Devlet sektöründe, geri kalan 264.493 işçi hususî sektörde çalışmaktadır. İşçi Sigortalarına tâbi olmayan işçilerin bu rakama ilâvesile yekûnun bir hayli kabaracağına şüphe yoktur. Bu işçilerde enflasyondan geniş ölçüde müteessir olmaktadırlar. Vaidlere ve altı yıldanberi iktidarda bulunan partinin programında yer almış olmasına rağmen grev hak ve hürriyeti memleketimizde (bütün demokrasiler içinde tanınmıştır) hâlâ tanınmamış olduğundan işçilerin elinde işvereni kolektif müzakereye sevkedecek ve ücretleri fiyatları ayarlamaya imkân verecek hiçbir vasita mevcut değildir. Son bir kaç aydan beri sendikalara karşı resmî makamların izhar etmekte oldukları tahammülsüzlük işçiler bakımından durumu daha da vahimleştirmiştir.

Daralmakta olan yekûn istihdam hali-de işçilerin ferdî müzakere kudretini azalt-

maktadır. Zira ekonomik faaliyetin yavaşlaması, muntazam ve devamlı bir gelişme içinde bulunmaması istihdam imkânlarını azaltmakta, işsizlik denilen sosyal ve ekonomik hastalığın doğmasına sebep olmaktadır. İstatistiklere baktığımız zaman bu müşahadenin teyidini kolayca bulmaktayız. Filhakika 1955 yılının haziran ayında sigortalı işçilerin sayısı 564.827 ve çalışılan işgünü sayısı da 11.799.957 dir. Buna mukabil 1956 yılının aynı ayında sigortalı işçilerin yekûnu 472.842, iş günü sayısı da 10.928.388 dir. Bu rakamlar yalnız sigortalı işçilere taalluk etmekle beraber istihdam hacminde bir gerileme olduğunu bize açık bir şekilde göstermektedir. Her yıl tahminen 250.000 kadar artan nüfusu da göz önünde bulundurursak işçilerin ferdî müzakere kudretlerinin gittikçe azalmakta olduğunu ve ekseriya kendilerine teklif edilen ücretleri kabul etmek durumunda bulduklarını söylemek mümkündür.

Memleketimizde aylık ortalama işçi kazancı 180 - 200 lira civarındadır. Fiyatlara istikrar verilmediğinden, işçilerin kollektif müzakere kudretleri olmadığından, ferdî müzakere kabiliyetleri de yukarıda kısaca temas ettiğimiz sebeplerden ötürü çok zayıf bir durumda olduğundan yaşama standartları gittikçe düşmektedir. Hal böyle olunca ve hususî sektörde çalışmakta olan işçiler bir çok yönlerden daha çok himayeye muhtaç bir durumda bulununca, ücretleri takviye için alınan tedbirlerin yalnız Devlet sektöründeki işçilere taalluk etmesi kâfi sayılamaz. Kâfi sayılabılırdı, eğer memleketimizde grev hak ve hürriyeti tanınmış olsaydı. Hakikaten, memleketimizde gerçek bir sosyal politikaya ihtiyaç var.

Ortadoğuda Vuzuhsuzluk Asyada Uyanma

Macaristan ve Süveys olaylarının Asya-Afrika grubu Devletleri üzerindeki tesirlerinin bir muhasebesini yapma zamanı gelmiştir.

Macaristan olayları Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda görüşülürken nötralist Asya Devletleri temsilcileri, Sovyet müdahalesini takbih eden kararlarda çekimser kalmışlardı. Bu Devletler bu çekimserliğin, Sovyet müdahalesini yermek istememelerinden dolayı değil, fakat, karar suretlerinde Birleşmiş Milletler müşahitlerinin kontrolü altında seçimler yapılmasına prensip itibariyle muhalif olmalarından ileri geldiğini ifade etmişlerdi; ayrıca, bu Devletler, bir aralık, bu konuda Sovyetlerin fazla üzerlerine düşmenin onları büsbütün aşırı hareketlere sevkedeceğinden ürkmüşler ve Sovyetlere daha ziyade -Kızıldorunun çekilmesini müzakereye râzı olmak gibi- kendi vaadlerini hatırlatmakla iktifa etmek hatasına düşmüş-

lerdi. Önemli olan husus şudur ki bu çekingen hareket tarzı, nötralizmi iyice benimseyen çevreler ve bu arada hint sosyalistleri tarafından bile bir hayli tenkit edilmiştir. Halk efkârının bu baskısı, bu Devletlerin liderlerini, Macaristan konusunda Sovyetleri çok daha kesin bir tarzda takbih eden bir tavır takınmaya mecbur etmiştir. Bu meyanda, Hindistan, Birmanya, Seylân ve Endonezya Başbakanları 14 Kasım'da Yeni-Delhide buluşarak bir tebliğ yayınlamışlar ve Rus müdahalesini takbih ettikten sonra Kızıldorunun Macaristanı tahliye etmesini ve Macar milletinin kendi hükümet şeklini seçmekte serbest bırakılmasını talep etmişlerdir. Aynı idareciler, bu temayı kuvvetle işlemeye devam etmektedirler. Bu Devletler, ayrıca Birleşmiş Milletler temsilcilerinin Macaristandaki durumu mahallinde tetkik etmelerini de talep etmektedirler.

Mısır'a karşı yapılan İsrail - İngiliz - Fransız tecavüzünün bu memleketlerde uyandırdığı çok acı tepkilere rağmen, bizzat Batı memleketlerinden gelen tepkilerin ve bu tecavüzün şumûl, şiddet ve süre bakımlarından Macaristandakine nisbet edildiği vakit çok zayıf kalması keyfiyetinin, Asyalı nötralistlerin çoğunun demokrasiye olan imanlarını teyit ve takviye ettiği anlaşılmaktadır. Pandit Nehru, İngilterede İşçi Partisi muhalefetinin şiddetini müşahade ettikten ve o esnada Yeni - Delhide bulunan Lord Atlee ile de görüştüğünden sonradır ki İngiliz Milletleri Camiasından çekilmemeye karar vermiştir. Başkan Eisenhower'ın, İngiltere ve Fransayı, Port-Saidi terketmedikleri takdirde, Amerikanın, Kanalı ve payplaynların tıkanmasından ve tahribinden doğan petrol buhranını gidermek için yardımında bulunmayacağını söyleyerek tehdit etmek suretiyle kayıtsız şartsız tahliyeyi temin etmesi de Batı camiasında sömürgeci temayüllerin azınlıkta olduklarını ve mütemadiyen gerilediklerini açıkça göstermiştir. Birleşik Amerika, bu politikası sayesinde ki, Rus nüfuzunun son olaylar dolayısıyla Ortadoğuda iyice yerleşmesini önleyebilmiştir. Ortadoğunun Batıya kazanılabilmesi de Amerikanın, sömürgecilik aleyhtarı temayüllerini NATO tesanüdünün icablarıyla telif ederken, bundan böyle; antikolonializm konusundaki vaziyetini aynı açıklıkla göstermekte devam edebilmesine geniş ölçüde bağlıdır. İngilterede İşçi Partisi iktidara gelmeden ve Fransada mende-zist temayüller Radikal-Sosyalist Partisinde de gaube çalmadan yani daha uzun bir müddet, bu memleketlerde bu konuda müsbet bir değişiklik olacağı benzenmektedir.

Mısır'a karşı tecavüzün tepkileri, bağıt arap halk kütlelerinin Macaristan olaylarıyla hemen hemen hiç ilgilenmemeleri neticesini doğurmuştur. Buna

mukabil, Nâsır'ın maceraperest politika metodlarının, petrol gelirlerini tehdit ettiğini ve Rus nüfuzunu Ortadoğuya sokmaya doğru gittiğini gören Irak, Lübnan, Libya ve Suudi Arabistan idarecileri endişe duymaktadırlar. Halk, sadece, dinî bağlar dolayısıyla Batıyla ilgisi çok olan Lübnanda, Nâsır politikasına karşı Hükümet değişikliğine kadar varan şuurlu bir tepki gösterebilmiştir; ayrıca, Beyruttaki Mısır Sefaretinin idaresi altında bu memlekette Batılılara ait tesislere karşı sabotaj hareketlerine girişilmesi, Lübnan ile Mısır arasında önemli bir gerginlik yaratmıştır. Nâsır'ın Pâkistan Başbakanı Suhrawardy ile görüşmeyi pek gayri nâzik bir şekilde reddetmesi de iktidardaki Avam Liginin nötralist mensuplarının baskısını hafifleten bir unsur olmuştur. Bu arada, Suudi Arabistan, Port-Said'in tahliyesini muteakip petrol sevkiyatının yeniden başlayacağını bildirmiştir.

Suriyede Durum

Suriyede durum gittikçe karışık bir hâl almaktadır. Asalî Hükümetinin ve Cumhurbaşkanı El Kuvvetinin, şimdi, -sosyalist sıfatını sadece bir etiket olarak kullanan ve hâlen komünistlerle işbirliği yapmayı gayelerine uygun sanan- Ekrem Horanî grubunun ve aynı temayüllere sahip Albay Saraç'ın tesir ve baskısı altında buldukları anlaşılmaktadır. Dâhilde, Rus sızmalarına karşı bittabi İrak ve Feyzîl Hilâl taraftan Halkçı Partisinde ve -daha önemlisi- Dürzü kabilelerinde çok kuvvetli bir tepki başlamıştır. Horanî ve Saraç grubunun, yeni Ürdün iktidarının İngiliz aleyhtarı olmasına güvenerek -bir vakitler şiddetle aleyhinde buldukları- Ürdünle birleşme tezine doğru temayül ettikleri ve bu suretle -Nuri Sait Paşanın hegemonya ve ilhak arzularına mukavemet bahanesiyle- Rus kartını oynamak istedikleri görülmektedir. Ancak, Ürdündeki yeni Hükümetin İngiliz aleyhtarlığını Rus taraftarlığına kadar vardığı şüphelidir.

Son iki haftadan beri ciddi kaynaklardan gelen haberler, Rus sızmasının, şimdilik, tehlikeli bir vüs'at kazanmamış olduğunu göstermektedir. Bununla beraber, bu sızmaların devamını önlemek zaruridir. Bunun için,, Türkiye'nin yapması gereken şey, tahammülü müzün hududlarının neler olduğunu açıkça belirken, Arap halk kütlelerinin hakiki temayüllerini aksettirmek en uzak olan Nuri Sait ve Horanî hizipleri ve sair hizipler arasındaki kuvvet mücadelesine katılmaktan kaçınmak ve Bağdat Paktının bu mücadelelerin bir âleti hâline sokulmasını önlemektir.

Bağdat Paktı, bugün, maalesef, Arap halk tabakalarının, ilk akdedildiği zamankinden de daha az tutulmaktadır. Bu Paktın hizip mücadelelerine karıştırılması gelişme ve hatta yaşama im-

kânlarını büsbütün ortadan kaldıracaktır. Pakt Devletleri, şimdiki hâlde, Paktın Rus sızmalarına karşı yüklendiği ilk vazifesini ifâda, Amerikan garantisini haizdirler; bu garanti, son günlerde, te reddüde mahal vermeyecek açıklıkta bir daha tekrarlanmıştır. Ancak, Pakt Devletlerinin, Amerikadan, şimdiki hâlidir. Bugünkü buhran atlatıldıktan sonra da, daha ileri bir yakınlaşmayı bekleme-leri realist bir görüş olamaz. Şimdi dik- kat edilmesi gereken hususlardan biri, Pakt lehinde Arap memleketlerinde yap- pılmakta olan propagandayı uyutmak- tır. Bugünkü buhran atlatıldıktan sonra ise yapılacak şey, Arapları haklı dava- larında tutan bir siyaseti gitgide geniş- leyecek bir iktisadî yardım politikasıyla birlikte tatbik etmektir. Bu memleketler halk oyunun Batı lehine dönmesi için zemini hazırlamaktır. Bu arada, bilhassa, İrak Hanedanına, Nuri Sait Paşayı körükörüne tutmanın, bir halk patlamasını hazırlamaktan başka birşey olmadığını ve bu zatın yerinin, va-

kit çok geçmeden, totaliter temayülleri olmayan ve Batı taraftarlığına şahsi menfaatleri dolayısıyla varmamış bir şahsiyet tarafından alınması lüzumunu anlatmak lâzımdır. Şunu iyice bilelim ki bir gün bir Irak Hükümeti Bağdat Paktına yan çizerse, bunun asıl sorum- lusu, işbaşından çekilip gideceği yerde, Üniversite ve Parlâmentosunu susturan Nuri Sait Paşa olacaktır.

64. üncü sayımızda "Ortadoğu Buhranı" başlığıyla çıkan Notun 8. inci sa- hifesinin 2. inci sütununun 20. inci sa- tırındaki "tanzim" kelimesi "tazmin" o- larak okunacaktır.

DÜZELTME

Geçen sayımızın "Ortadoğu Politi- kamızda Vuzuh" başlığıyla çıkan başma- kalesinin 3. üncü sahifesinin 1. inci sü- tununun 24 ve 25. inci satırlarındaki "bu teşekkülde" ibaresi "Birleşmiş Millet- lerde" olarak okunacaktır.

Özür dileyerek düzeltiliriz

Macar İhtilâli Nedir?

11 Kasım'da Pula'da söylediği çok önemli bir nutukta Mareşal Tito, Sov- yetler gibi, Macar İhtilâlinin "sosyaliz- me karşı" bir ihtilâl olduğunu kabul e- diyor; ancak, Mareşalin Kremlin lider- lerinden stalinist Suslov'dan bilhassa ay- rıldığı bir nokta var ki o da bu ihtilâle bizzat komünistlerin de katıldıklarını kabul etmesidir. Bu, bir hayli ehemmi- yetli olmakla beraber komünist dünya- sında emsâline ilk defa rastlanan bir vakia değildir: bizzat Yugoslavya bu yolda ilk misâli teşkil eder. Buna rağ- men Mareşal Titonun Macar İsyanını tamamen tasvip etmeyişinin sebebi, ne komünistlerin Ruslara karşı gelmeleri, ne de hatta sosyal - demokratlarla ve agraryenlerle birleşmiş olmaları de ğildir; Mareşal Tito, macar milletinin ka- hir ekseriyetinin komünizmden çok u- zak bulunması dolayısıyla Macaristan- daki ihtilâl başarı sağlasaydı bu memle- kette komünizmin tamamen silinip sü- pürüleceğinden endişe etmiştir.

Mareşal Tito, Macaristandaki bu durumun bütün sorumluluğunu Stalin'e ve stalinçilere yüklüyor; hatta anti -sta- linist Kruçef grupunu dahi, Stalin'in sadece şahıscılığını yermiş olmak, ve aslında şahıs diktatörlüğünün, mevcut sistemlerinin tabii bir neticesi olduğunu görememiş olmakla ve Belgrad tebliğ- indeki prensiplerin peyklerde tatbikini savsaklamakla itham ediyor.

Mareşal, Sovyet askerî müdahalesi- ni de takbih ediyor. Muhakeme tarzı şu- dur: "Yugoslavya herhangi bir Devle-

tin iç işlerine müdahelenin tamamen a- leyhindedir; bu bakımdan rus müdahê- lesi büyük bir hatadır; rus müdahesi- nin komünizmi Macaristanda tamamen çökmekten kurtarmış olması muhtemel- dir; bu takdirde, bir "felâket" önlenmiş olabilir; ancak, bir "felâket" in önlenmiş olması, bir hatanın mevcudiyetini orta- dan kaldıramaz; zira, stalinçi bir politi- ka tatbik edilmemiş olsaydı, böyle bir ayaklanma zaten vuku bulmazdı; Sov- yetleri askerî müdahalede bulunmak hatasına sürükleyen şey bizzat kendile- rinin Macaristana yerleştirdikleri stalin- ci Rakosy ve Georeo idaresinin kötü ic- raatıdır". -Bundan çıkan mana bizce şudur: Sovyet Rusya, bir kere staliniz- me has hataları işledikten sonra şimdi bu yeni hatayı ehveni şer olduğu için işlemeye mecbur kalmıştır. -Bize kalırsa, Mareşal Tito, dünyadaki itibarı baki- minden, sovyet müdahalesini takbih e- derken bu nüansı ilâve etmeseydi daha uygun olurdu.

Mareşal Tito, komünist dünyasında, Sovyet Rusya muvacehesinde şu iki ye- ni fikrin Bânisi ve müdafil olmuştur: komünist Devletler için millî hâkimiyet ve ideolojik istiklâl. Mareşalden, bundan fazlasını yani kendisinin anladığı ve Sovyetlerinkine nisbetle bir hayli geniş olduğu bilinen anlamda- sosyalizmden, bir milletin uzaklaşmaya hakkı olabile- ceğini kabul etmesini, hiç değilse şim- diki hâlde, beklememek lâzımdır. O, sadece, sosyalizme ayrı yollardan varıla- bileceğini kabul etmekten ileri gitme-

mektedir. Bazı bakımlardan demokratik unsurları rejimine ithâl etmiş olan Ti- to, siyasi iktidar mücadelesini ve çok partili rejimi kendi iç bünyesinde -Batı- da anlaşılan manada- gerçekleştirmek istememektedir.

Buna mukabil, yine komünist dünya- sı içinde, titoculuğu da aşan yeni bir cereyanın başgösterdiğini görüyoruz. Macaristan olaylarını takbih için Fran- sız Komünist Partisinden ayrılan Prof. Lyon-Caen'in istifa mektubundaki şu satırları beraberce okuyalım: "Silâhlı müdahaleyi muayyen faraziyeler tahtın- da takbih etmek ve diğer bazı faraziye- ler tahtında ise makbûl görmek veya haklı göstermek kabil olamaz. Ben şah- sen şuna inanmaktayım ki, hiç değilse son günlerde, İhtilâl aleyhtarı olan un- surlar, hatta faşistler Macaristanda hâ- kimiyeti ele geçirmişlerdi; bu durum, Kızılordunun müdahalesini beğenmeyen- lerin aldıkları tavrın doğruluğunu orta- dan kaldırmaz. Eğer bir millet, muvâ- katen geriye dönmek isterse veya ge- riye sürüklenmesine müsaade ederse, bu, tamamen onun bileceği bir iştir. Sos- yalizmin kuvvet vasıtasıyla korunma- sının proleter enternasyonalizmi ile ilgi- si olamaz". Titoizmden daha ileri giden fikirleri dolayısıyla tasfiye edilmiş ol- makla beraber hafif cezalara çarpıldıktan sonra serbest bırakılmış olan eski Yugoslav Başbakan Yardımcısı Milo- van Djilas Kasım başında bir amerikan dergisine yolladığı bir mektupta şöyle demektedir: "Polonyadaki değişiklikler, biraz farklı bir şekilde Yugoslavyada da gördüğümüz millî komünizmin zaferini ifâde etmektedir. Macar ayaklanması ise, daha fazla şeyler ifâde eden ve bel- ki de Fransız ve Rus İhtilâllerinden da- ha az manalı olmayan yeni bir vakia- dır. Zira bu ayaklanma, komünizm içinde hürriyet problemini yani daha doğrusu bizzat komünizm sisteminin yerinin yeni bir sosyal sistem tarafın- dan alınması problemini ortaya çıkarmış- tır". Djilas mektubunda ayrıca, "millî is- tiklâl ile dahillî demokrasinin birbirlerin- den ayrılmasının mümkün olmadığını" söylemekte ve Gomulka'nın da muhak- kak surette bu meseleyle karşılaşacağı- nı belirterek eski arkadaşı Tito'yu da ikaz etmek istemektedir. Djilas bu mek- tubundan dolayı tevkif edilmiştir. Bu- nunla beraber, mektubunun Yugoslav- ya'dan çıkmış olabilmesi bile, kendisine çok da kötü muamele edilmeyeceği ü- midini uyandırmaktadır. Tito rejiminin demokrasi yolunda inkişafı, istikbâli ve itibarı hakkında tahminlerde bulunan bütün Batılılar için bu ümidin gerçek- leşmesinin büyük bir önemi vardır.

Mareşal Tito'nun Ruslara sınıllık yaptığı tavsiye, komünizmin Doğu Av- rupadan tamamen silinip süpürülme- mesi isteniyorsa, bu memleketlerde ti- toist rejimlerin hemen iktidara geçiril- mesidir. Macaristan şikkında Tito, da- ha da ileri giderek, Kızılordunun bu

memleketi boşaltması gerektiğine işaret etmektedir.

Molotof'un Devlet Kontrolü Bakanlığını üzerine almasının da gösterdiği gibi, neo-stalinistlerin günden güne kuvvet kazanır gibi göründükleri Kremlinde ve stalinist Batı Avrupa Partilerinde, bilhassa Fransız Komünist Partisinde ise bu sözler çok menfi tepkiler uandırmıştır. Pravda, Mareşal Titoyu şiddetle takbih etmiş, hatta onu diğer komünist memleketlerin iç işlerine müdahale etmekle itham etmek ikiyüzlülüğünü irtikâptan çekinmemiştir. Halbuki, Mareşal Tito, yine bir eski titocu olan -fakat İmre Nâgy gibi neticede sosyal-demokrasiyi ve Batıyı bolşevizme ve Rusyaya tercih edemeyen- Kadar'ın desteklenmesinden başka çare göremediğini söylediği hâlde bile Ruslar memnun olmamışlardır. Netekim, Bulgaristan ve Rumanyada titocular yeniden tevkif edilmeye, hatta Arnavutlukta idam edilmeye başlanmıştır. Bütün bunlar, Rusyanın ancak mecbur olduğu zaman titocuları kabul ettiğini ve bundan böyle buna mecbur olmamak için tedbir aldığı göstermektedir. Nagy'nin Budapeştedeki Yugoslav Sefaretinden devletler hukukuna ve ahlâk prensiplerine aykırı bir şekilde kaçırılması da Tito ile Kremlinin ve Kadar'ın arasında bir hayli açmıştır. Ancak, Mareşal Tito realist bir politikacıdır; onun da hududlarında gereken ihtiyatı tedbirleri almayı ihmal etmediği gelen inanılır haberlerden anlaşılmaktadır. Tito, ayrıca Balkan Paktına daha aktif bir ilgi göstermeye başlamıştır. Yugoslav-Rus münasebetlerinin istikbâlinin, Kremlinde cereyan ettiği, bilhassa Pula nutkundan sonra, tam bir bedahet olan iktidar mücadelesinin inkişafına bağlı olduğu açıkça görülmektedir. Bu mücadelenin ise ne şekilde neticeleneceğini şimdiden tahmin etmek mümkün değildir.

Mareşal Tito, peyklerin Rusya ile ilgilerini kendisinin yapmış olduğu gibi tam istiklâl esası üzerine ayarlamalarına da taraftar değil gibi gözükmemektedir. Bundan maksadın tamamen politik olduğu açıktır. İmre Nagy'nin arkasından bir Gomulka da Varşova Paktından çıkmak ister, Rus Ordusunu def'etmeye kalkışır ve tarafsızlığını ilân ederse, bunun, Kremlinde neo-stalinistlerin tam bir galebesini intaç edeceğini Tito görmüştür. Binaenaleyh, bizim anladığımız kadar, daha yavaş gitmek icab ettiği kanaatinde. Gomulka'nın Sovyetlere nazaran ideolojik farklarının Tito'nunkilere mi, yoksa İmre Nagy veya Djilas'ankilere mi benzediği henüz tamamen belli değildir. Bununla beraber, bilhassa söz, yazı, din ve toplanma hürriyetleri bakımından Gomulka şimdilik Yugoslav-yadan bir parça daha ileri gitmiştir; ancak, bunun sadece Polonyadaki gerginlik devresinin icablarından olup olma-

dığı ve ileride de devam ettirilip ettiril-meyeceği henüz bilinmemektedir. Şimdiki hâlde Gomulka'nın Nagy'nin başına gelenleri gördükten sonra, onun ileri sürdüğü talepleri tekrarlamaktan çekineceği âşikârdır; bununla beraber, Sovyetlerin de Rokossowsky'nin azlini kabul etmek, Leh Ordusunun rus mensuplarının ve sair sovyet eksperlerinin ihracını hazmetmek, Kızılordunun Polonya arazisindeki harekâtının Varşova'nın iznine -zahiri de olsa- tâbi olmasına itiraz etmemek, hatta ilk önce devirmek istedikleri Gomulka'ya -başka taraftan aramasın diye olacak-külliyyetli yardımda bulunmak gibi tavizleri vermekte oldukları görülüyor.

Mareşal Tito'nun, peyk milletlerden yedikleri şamarların, neo-stalinistleri ve bilhassa askerî kumandanlardan mürekkep bir zümreyi bir dünya harbi macerasına atılmaya sevketmesinden çekindiği de anlaşılıyor. Bu bakımdan evvelâ General Gruenther'in, sonra da General Norstadt'in NATO bölgesinin savunulması için atomik silâhların ve füzelerin kullanılmasının zarurî olacağını tekrar belirtmeleri ve bunun Sovyet Rusya bakımından doğuracağı büyük mahzurları hatırlatmaları çok yerinde olmuştur.

Herhâlde, Ruslar, şimdi kimseye pek itimat edemiyorlar. Seri hâlinde yaptığı tavizlerin son safhasında Rusların çekilmesini ve serbest seçimleri

bile kabul ettiğini söyleyen -ancak bu vaadlerini tatbik mevkiine koymayacağı anlaşılan- Kadar'ın iktidarda kalabilmesi, gerillanın, nümayişlerin ve grevlerin hâlâ devam ettiği düşünülürse, ancak Kızılordunun sayesinde mümkün olabilecektir. Ruslar ayrıca, Yugoslav ve Leh hududlarında da askerî tedbirler alıyorlar. Macar misâlinde sonra peyk ordularına da itimat etmek kabil olmadığından ilk elde Rumen Ordusunu silâhtan tecride başlamışlardır. Bir yandan da, yeni bir silâhsızlanma plânı ortaya atarak Başkan Eisenhower'ın havadan kontrol plânını ancak 800 kilometre için kabûle yanaşıyorlar; halbuki, bu kadarlık mesafenin bugünün askerliğinde ifâde ettiği mana bile bu yeni teklifin propaganda mahiyetini göstermeye yeter.

Acaba neo-stalinistler Kremline hâkim olsalar bile, Stalin İmparatorluğu tutunabilecek mi? Biz buna inanmıyoruz. Bize göre, uzun vâdede, derinden derine gelişerek baskı yapacak olan sosyal kuvvetlerin hürriyet talepleri muhakkak surette galebe çalacaktır. Bu bakımdan, hatta Moskova Üniversitesi talebelerinin Macar ihtilâlcilerini desteklemeleri ve Rusyada çok partili rejim kurulmasını talep etmeleri, hürriyet arzusunun her nerede olursa olsun "İNSAN" tabiatında yaşadığını gösteren hem düşündürücü, hem de öğretici ve ibret verici hâdiselerdir.

Apartman daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Yünlü - pamuklu
satışlarımız

10 TENZİLÂT

MEVDUAT SAHIPLERINE
EN FAZLA MENFAAT
SAGLAYAN BANKA

Hesap açtırmakta acele ediniz.

SÜMERBANK

Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun

1956-57 Ders Yılı

AÇIŞ NUTKU

3 Kasım 1956 günü, Siyasal Bilgiler Fakültesinin 1956 - 1957 ders yılı açılış töreninde, fakülte dekanı sıfatıyla söylediği bu nutuk, dergimiz mensuplarından Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun vekâlet emrine alınmasına sebep olarak gösterilmiştir.

Sayın Rektör, meslekdaşlarım, sevgili arkadaşlarım,

Yeni bir ders yılının eşğini aştığımız şu anda, hepimizi sevgi ve saygı ile selâmlarım.

Sayın Rektör başta olmak üzere bu toplantımıza şeref veren Üniversite mensuplarına Siyasal Bilgiler ailesinin teşekkürlerini sunarım. Muhterem hocamız Zeki M. Alsanın verecekleri veda dersinin ayrı bir mâna ve değer kattığı bu açılış töreninden faydalanarak, fakültemizin genel durumu hakkında bazı açıklamalarda bulunmadığı ve vazifelerimizin ağırlığına dikkatli çekmeği faydalı görüyorum.

Fakültemiz göğüslerimizi iftiharla kabartan bir gelişme manzarası arz etmektedir.

Fakültemizin başlıca unsurunu ve kuvvet kaynağını teşkil eden öğrencilerimizden söze başlamak isterim: Her zamanki gibi, geçen yıl içinde de, mezunlarımız muhtelif müsabaka imtihanlarında ve mesleklerinde müesseseye şeref kazandıran başarılar elde etmişlerdir.

Fakültemize kaydedilmek üzere başvuran lise mezunlarının sayısı yıllarda hızla artmaktadır. Bu yıl müracaat eden 1233 aday arasından, beşer kudreti nisbetinde âdil, tarafsız ve ciddi bir müsabaka imtihanı neticesinde, 175 yeni arkadaşı aramıza almış bulunuyoruz. Bu güzide gençlere Mülkiye ailesi adına, kalbimin derinliğinden "hoş geldiniz" demekle bahtiyarım.

Geçen bir yıl içinde, Fakültemiz, öğretim kadrosu, kitaplığı, araştırma ve yayınları bakımından da kayda değer hamleler yapmıştır. Bütün bu hamlelerin gerçekleşmesinde büyük bir hissesi olan kıymetli selefim Prof. Bedri Gürsoy'a, huzurunuzda Fakülte adına şükranlarımı sunmayı çok zevkli bir vazife sayarım.

Yeni ve çok değerli arkadaşları akademik mesleğe çekme bakımından öğünülecek bir cazibeye sahip olduğunu sevinçle gördüğümüz S. B. Fakültesine, geçen açılış merasiminden bugüne kadar, dokuz yeni asistan katılmıştır. Aynı süre içinde, bir arkadaşımız, Dr. Arif Payaslıoğlu Doçentliğe yükseltilmiştir.

Bu yıl da 3 kıymetli arkadaşımız Doçentlik imtihanlarına girmektedirler. Bunlar Dr. İlhan Unat, Dr. Nejat Bengül ve Dr. Fahir Armaoğlu'dur. Bir arkadaşımıza da, Doç. Seha L. Meray'a, Profesörlük unvanının verilmesi Profesörler Kurulumuzca gençlerde kararlaştırılmış bulunmaktadır.

Bu vesile ile, Profesörlüğe yükseltilmesi bir buçuk yıl önce Fakültemiz Profesörler Kurulunca kararlaştırılıp Ankara Üniversitesi Senatosunca da oy birliğiyle tasvif edilen arkadaşımız Aydın Yalçın'ın durumu na kısaca temas etmeği vazife sayarım. Üniversitemizin yetkili kurullarından bu kadar zaman önce çıkmış olan bir kararın tekemmülündeki gecikme hepimizi üzmektedir. Yalnız dünyanın birçok iyi Üniversitelerinde kendisine ders tevdi edilebilecek olan değerli bir meslekdaşımızın şahsî durumunu değil, fakat bilhassa Üniversitenin haklarını ve muhtariyetini ilgilendirmesi bakımından Doç. Aydın Yalçın'ın Profesörlüğe terfi kararnamesinin bir an önce tekemmülünü beklemek hakkımızdır.

Fakültemizin neşriyat, araştırma, bilgiyi halka yayma alanlarındaki ve Devlet daireleri ile işbirliği alanındaki başarılı faaliyetlerinden 4 Aralık tarihinde, Fakültemizin kuruluş yıldönümünü kutlarken etraflıca bahsetmeyi umuyorum.

Bugün için bu alanlarda, Fakültemizin hepimizi sevindiren bir canlılık ve verimlilik gösterdiğini belirtmekle yetineceğim.

Sevgili arkadaşlarım.

Bu ders yılına, geçen seneye nazaran bazı değişikliklerle giriyoruz. Değişikliklerden biri, bu yıldan itibaren öğrencilerimizin 4 ncü sınıf yerine 3 ncü sınıfta ihtisas şubelerine ayrılmalarıdır. Başka bir hayırlı gelişme de, bu yıldan itibaren Fakültemizde Siyasî ve İdarî İlimler ve İktisat alanlarında Doktora sınıflarının açılmasıdır...

New York Üniversitesi ile yaptığımız anlaşmadan Fakültemiz bu yıl da geniş ölçüde faydalanacaktır. Bu cümleden olarak, N. Y. Ü. sinin bir yıl veya daha uzun müddetle aramızda çalışmak üzere yolladığı değerli uzmanları sizlere tanıtmak isterim. Heyet Başkanı Dr. Henry King Stanford'dur. Heyetin diğer üyeleri, aramıza katılma sırası ile, Amme İdaresi hocası Dr. Goryvine, Mukayeseli Devlet İdaresi hocası Prof. Smith, İstatistik hocası Dr. Wasserman, Muhasebe hocası Prof. Heilman'dır. Fakültemizle işbirliği halinde ve bizimle aynı çatı altında çalışmakta olan Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünün iki değerli uzmanını da sizlere tanıtmakla şeref duyarım. Bunlar Amerika'lı Prof. Barber, ve Yeni Zelânda'lı Prof. Angus'tur.

Önümüzdeki ders yılı ile ilgili olarak size vermek istediğim bir kaç müjde var:

Rockfeller Tesisinden temin ettiğimiz bir yardımla, cihanşümul şöhrete ulaşmış ve muhtelif milletlere mensup (İngiliz, İtalyan, Fransız, Amerikalı, Danimarkalı) 7 büyük iktisatçıyı Fakültemizde ve İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesinde konferans vermek ve seminer idare etmek üzere davet etmiş bulunuyoruz. Bu çok tanınmış iktisatçılar, bilhassa iktisaden az gelişmiş memleketlerin kalkınması ve gelişmesi konusunda ihtisas sahibi olan kimseler arasından seçilmişlerdir. Ve her biri iktisadî kalkınma probleminin ayrı bir cephesini ele alıp işleyeceklerdir.

Bundan başka, Siyasî ilimler ve âmme hukuku alanında tanınmış üç Fransız Profesörü davet edilmiş bulunmaktadır. Daha önce de Fakültemizde ders vermiş olan Alman âlimi Freier, ikinci sömestrde Sosyoloji dersimizi okutmak hususundaki ricamızı kabul etmiş bulunmaktadır.

New York Üniversitesi ile yaptığımız anlaşma gereğince, bu yıl Fakültemize bol miktarda not teksir malzemesi, kitap ve tedris malzemesi verileceğini de sizlere müjdelemek isterim. Bu sayede, şiddetle hüküm süren teksir malzemesi darlığına, hatta yokluğuna rağmen, bu yıl da, geçen yıllarda olduğu gibi, sizlere iyi ders notları dağıtmayı umuyoruz. Ayrıca, yabancı dillerdeki ana ilim kitaplarını Türkçeye çevirmek ve iltifadenize sunmak üzere geniş bir tercüme programının hazırlıkları yapılmış bulunmaktadır.

Bu arada, Fakültemizde İstatistik tedrisatına yepyeni bir kuvvet katacak olan bir istatistik laboratuvarı tesis edilecek ve Georgetown Üniversitesi ile işbirliği halinde kurduğumuz Lisan Laboratuvarı genişletilecektir.

Hepimizi daha iyi çalışma şartlarına kavuşturacak ve bilhassa öğrencilerimize geniş ve modern bir kütüphane ile rahat ve konforlu bir Yurt binası kazandıracak olan Siyasal Bilgiler Fakültesi Ek Bina İnşaatının hazırlıkları ve bununla ilgili istismlâk faaliyetleri de ilerlemektedir.

İrfan ocağımızla ve çalışma imkânlarımızla ilgili şu kısa haberlerden sonra, biraz da hepimizi bekleyen vazifeler üzerinde durmak isterim.

Sayın meslekdaşlarım ve sevgili arkadaşlarım.

Türk Milletinin bağrında ve Türk tarihinin bir dönüm noktasında dünyaya

gelmiş olmanın, bizlere aydın olarak, Üni- versiteli olarak yüklediği ağır mesuliyetle- ri, böyle bir günde, hep birlikte düşünme- miz faydalı olabilir.

Tarihin akışı hatalar yapan milletleri kolay kolay affetmemektedir.

Biz Türkler, geçen yüzyıllarda işlediği- miz havsalaraya sığmaz hataların cezasını çok ağır şekilde ödemiş ve halâ ödemekte olan bir milletiz.

Yaptığımız hataların en büyüğü, bence en büyüğü, asırlarca ilme, müsbet bilgiye, hür düşünüşe yer vermeyişimiz ve hakikat- lardan habersiz, hurafeler ve hayaller için- de kendimizi avutmamızdır.

Türk milleti, yakın tarihimizin bu ka- ranlık devresi yüzünden ağır iftiralara ma- ruz kalmıştır; bugün de iftiralara maruz ka- lan bir millettir. Bu iftiraların en acıların- dan, en saçmalarından biri, bizim herhangi bir mesele ile ciddi surette ilgilenmek ve başkasının düşüncesine müsamaha göster- mek kabiliyetinden mahrum bir millet oldu ğumuzdur. Hatta bunun kitaplara geçirilmiş gültünc bir delili olmak üzere, Türkçemizde "enteresan" kelimesinin bir karşılığı bulun madığı bile ciddi geçinen ilim adamları ta- rafından ileri sürülmüştür.

Buna bütün kalbimizle "hayır" diyebiliriz.

Hayır arkadaşlar, Türkler, millet olarak böyle bir iftiranın hedefi olamaz.. Güneş Diyarı (Civitas Solis) adlı eseri ile meşhur olan ve Avrupa tarihinin en cesur hürriyet mücahitlerinden biri sayılan İtalyan Filo- zofu Campanella, XVII nci yüzyılın başla- rında Türkler hakkında bakınız ne diyor- du, "Güneş Ülkesinin gerçekleşmesi im- kânsız bir hayal, olduğunu söyleyenlere ba- kınız nasıl cevap veriyordu: "...Gece nedir bilinmeyen ve insan neslinin karanlıktan tamamiyle kurtulacağı bir Güneş ülkesinin hasreti içindeyim. Yer yüzünde böyle bir güneş ülkesi kurulabilir mi? Türkler gibi müsamahakâr, düşünce hürriyetine, din hürriyetine, başka milletlerin diline saygı göstermesini bilir bir milletin mevcut olu- su, bana hiç değilse gelecekte, böyle bir Güneş Ülkesinin hakikat olacağı kanaatını veriyor. Bu ümit gerçekleşebilir, çünkü, yer yüzünde hür düşünceyi hapsedmeyen ve hakikat aşkını zincire vurmayan cesur ve âdil Türkler vardır".

Cambridge Üniversitesinin yayınladığı Modern Tarih serisinde şu satırlara rastlı- yoruz: "İlk Osmanlı Hükümdarlarının idare- si altında, Türkiye'de adalet tevzii Avru- pa memleketlerinin herhangi birinden daha ileri, daha iyi idi". Kanunî Süleyman dev- rini inceliyen bir Amerikan tarihçisi de şöyle diyor: "Osmanlı sultanının o devre göre en demokratik bir idarenin başında bulunduğunu Avrupalıların pek azı anlaya- bilmişlerdir".

Batıda hastalıklar üfûruk ve büyü ile tedavi edilmeğe çalışılırken, Selçuk Türk- leri Kayseri'de bir Şifaiye kurmuşlardı: a- sırların ihmaline rağmen kurdukları bina halâ ayaktaadır.

Batıda, insanların tesadüfen içinde doğ-

dukları ailenin içtimaî mevkiine göre un- vana, mevki ve servete nail oldukları bir devirde, Avusturya sefiri Busbecq'in ifadesi ile "Türkler yalnız şahsî kabiliyete yer ve- riyorlardı". Bu yabancı sefir, memleketine yolladığı mektupların bir yerinde şöyle di- yordu: "Türlere göre bir insanın şahsî de- ğeri kısmen Allah vergisi, kısmen de na- muslu gayretin ve sıkı çalışmanın bir neti- cesidir. Tembel ve ahlâksız insanlar Türki- yede hiç bir şey bekleyemezler. Türklerin her teşebbüs ettikleri işte muvaffak olmaları, durmadan topraklarını genişleten hâkim bir millet haline gelmeleri işte bu sebebe daya- nıyordı";

Bu satırların yazılmasından iki yüz yıl bile geçmemişti ki, Batı Avrupa'nın doğru yolda, Türklerin ise yanlış istikamette yürü- meleri yüzünden durum altüst olmuştu.

Türkiye'de ilk rasathane kurulduğunda Batıya ilmî astronomiyi getiren Kepler he- nüüz 7 yaşında bir çocuk idi, Kör Taassup, "gökler tarassut edilirse Devlet zeval bulur" deyip padişahı kandırarak rasathaneyi bir gecede yıktırdı.

İlim yok oldu, yerini hurafe aldı. Hür düşünce yok oldu, yerini karanlık aldı. Ada- let yok oldu, yerini zulüm aldı.

Batıda, bilgiye dayanan bir Devlet idare- sinin temelleri atılır, müspet ilimler dur- madan gelişir, iktisat ilmi diye bir ilim do- ğarken; bizde medreseler hayatla ilişiği ke- silmiş birer örümcek yuvası haline geliyor; matbaa 270 yıl müddetle sınırlarımızdan içe- ri sokulmuyor; Devleti idare eden kafalar harem dairelerinde dünyadan habersiz ye- tiştiriliyordu.

Prusya tahtını Fransız Filozofu Vol- taire'le dost olmağa çalışan ve hür düşünce- ye değer veren Frederik'in işgal ettiği yıl- larda, Osmanlı İmparatorluğunda, emsali- ne nazaran islahatçı ve cesur bir padişah sayılan Mustafa III hüküm sürüyordu. Türk Tarih Kurumunun yayınladığı Osman- lı Tarihinden şu satırları beraberce okuya- lım:

"Bilim alanındaki çalışmaları ile uyanık bir padişah gibi görünen Mustafa III, Av- rupalıların muvaffakiyetlerinde, yıldızların tesirleri olduğuna inanmıştı. Avrupa'da, Fransa, İngiltere, Avusturya, Rusya ve Prusya arasında geçen yedi sene harp- leri sırasında en küçük devlet olan Prus- yanın, kazandığı zaferlerden hayrete- düşmüş, Frederik'in muvaffakiyetinde, o- layları önceden görüp haber veren münec- cimlerin tesir yaptıklarına inanmıştı. Bu inanım zoru ile Ahmet Resmî efendiye, elçi- likle Prusya kralı yanına yollamış ve on- dan üç müneccim istemişti. Frederik'in Ahmet Resmî efendiye cevabı şu olmuştur: "İyi bir orduya sahip olmak, barış za- manında harbe hemen girebilecek bir şe- kilde onu talim ettirmek, hazineyi dolu tut- mak, işte benim üç müneccimim; bunlardan başka müneccim yoktur. Dostumuz padişaha böylece bildirmenizi rica ederim"

Osmanlı devletini islah etmek, Batı me- deniyetini memlekete getirmek için uğra- şan ve bildiğiniz gibi bu uğurda başveren

büyük padişah III. Selim'in Osmanlı tahtı- na çıktığı yıl, Batıda Fransız İhtilâlinin pat- lak verdiği yıldır. O halde neden, 1789 dan bu yana Batı Avrupa bu kadar sür'atle ge- liştiği halde, o devirde hâlâ kudretli görü- nen bir devleti, Selim III gibi bir padişah bile kurtaramadı?.

O devirde, batıda ilim geliyordu. Fiz- yokratlar, Adam Smith'ler devri gelmişti. Şimti bakınız, "inkılâpçı" diye andığımız ve aslında müsbet kafalı bir insan olan Os- manlı hükümdarı III. Selim'in Sadrâzamı- na yazdığı bir Hattı Hümayunda, o devre hâkim olan zihniyet nasıl sırtmaktadır. Profesör Enver Ziya Karal tarafından Top- kapı arşivinde bulunmuş olan bu Hattı Hü- mayunda, III. Selim Rumelideki eşkiyalık meselesinden duyduğu üzüntüyü belirtmek- te ve şöyle demektedir: "Şu Dağlular mad- desini için bu gece istihare eyledim. Hakkı, beyi aşikâre gördüm ve mütevekkilen alel- lah şu adamı memur etmeğe cezmeyleydim. Hemen bir vakti münasipte Vezaret verüp ve Rumelini tevcih edesin. Rüya gördüğü- mü senin ile Reisten gayri kimesne bilmesün. İnşallah hayırdır"

Bu satırları okuyunca, insan inkılâpçı Selim III ile "Hayatta en hakikî mürşit ilimdir" diyen ve bunu Üniversitemizin bir binasına kazdıran Atatürk arasındaki farkı seziyor ve 150 yılda başaramıyan bir çok islahatı Atatürk'ün neden başardığını daha iyi anlıyor.

Tanzimattan sonra mekteplerin islahata başlanınca, Rüstiye mekteplerinde Coğraf- ya dersleri haritalarla tedris edilmeğe baş- lanmıştı. Damat Sait Paşa, Padişaha mürâ- caat ederek, coğrafya derslerinde öğrencile- re harita göstermenin kâfir adeti olduğunu ve Şeriatın buna cevaz vermediğini bildir- miş, şikâyette bulunmuştu.

Bir taraftan Dünya'nın ilk haritalarını yapan Türk denizcilerini, öte taraftan da, dün denecek kadar yakın bir tarihte, Avru- palıların balta girmemiş Afrika ormanların da araştırma yaptıkları bir devirde, kutup- ları keşfe çalıştıkları bir devirde, cereyan eden bu olayı düşününüz. İşte o zaman dün yanın en kudretli Devletinin nasıl olup da 19 uncu yüzyılın "hasta adamı" haline gel- diğini daha kolay anlarsınız.

Aziz arkadaşlar,

Belki hiç bir milletin tarihi bizimki kadar büyüklüklerle, ama aynı zamanda bi- zimki kadar, acı derslerle dolu değildir.

Bu derslerden, bugünün gençleri olarak, bugünün Üniversite mensupları olarak, bu- günün ve yarının aydınları, memurları, si- yaset adamları olarak, biz Türkler ders al- masını bilmezsek; hür düşünceye, bilgiye, hakikatlerin aranmasına ve söylenmesine dört elle sarılmazsak, 18 ci ve 19 cu yüz- yıllarda Batı ile aramızda açılan mesafe daralmaz, genişlemekte devam eder.

Sayın Rektör, çünkü açılış töreninde, bizlere saf hakikatin aranması lüzumunu hatırlatıyordu. Bütün tarihimiz, bize, "bil- ginin ve hakikatin peşinde koşunuz" diye haykırmaktadır.

Bu hususta hoca ve talebe, yaşlı ve

genç tefriki yoktur. İngiliz Üniversitele-
rinde, genel olarak, hoca ve talebe için tek
bir tâbir kullanılır: Üniversitenin üyesi.
Yalnız "kıdemli üyeler" ve "genç üyeler"
vardır.

Bir imtihan masasının iki ayrı tarafın-
da oturmak, bizlere aynı ailenin mensubu
olduğumuzu unutturmamalı; iki ayrı kutup
olduğumuz hissini asla vermemelidir.

Aslında, sizler ve bizler, hepimiz tek
bir vazife yolunun yolcularıyız. Bu yol,
durmadan çalışma, öğrenme, bildiği ve
memleketin hayrına olduğuna inandığı şey-
leri, menfaat hesabı yapmadan, açıkça söy-
leme yoludur.

Bir şairimiz, "bizim millet söylemez,
söylenir" demiş. Bu acı itham, açık ve tok
sözlü olan Türk milleti için asla doğru de-
ğildir; sadece menfaat hesabı yapan yarı mü-
nevver için doğru olabilir. Türk milleti "söy-
lenen" değil, "söyleyen" münevverlere muh-
taftır ve emin olunuz ki böyle münevverle-
re de lâyıktır.

İstersek Türk vergi kanunlarını, Para-
Banka notlarını, haczi caiz olmayan malların
veya iptidai itirazların tam listesini ez-
bere bilmeyelim; fakat asla nabza göre
serbet veren; kötüye, zararlıya fetva veren
bireş sözde münevver haline gelmeyelim.

Müsaadınızla, "çalışmak, çok çalışmak
lüzumu" üzerinde biraz daha durmak isti-
yorum. Biz hakikaten çok çalışmak ve çok
öğrenmek mecburiyetinde olan bir milletiz.
Öyle bir çağda ve öyle bir vatanında ya-
şıyoruz ki, milletimizin varlığı veya yoklu-
ğu bizim nesillerimizin göstereceği çalış-
kanlığa, fedakârlığa bağlı olacaktır.

20 nci yüzyıl, Asyanın ve Afrikanın en
geri bölgelerinde bile, büyük bir uyanışın
başgösterdiği, kalkınma hamlelerinin yapı-
lmağa başladığı ve hızla geliştiği bir çağdır.
Türk milleti, Atatürk'ün önderliğinde
Millî Mücadeleyi başarılar; yabancı boyun-
durduğuna, yabancı istismarına, Asya mem-
leketlerini yarı müstemleke haline getiren
kapitülâsyonlara ilk şamarı indirerek, As-
yanın ve Afrikanın uyanışında önderlik va-
zifesini ifa etmiştir. Asyanın ve Afrikanın
esir ve yarı esir milletlerine ilham kayna-
ğı olmuştur.

Son aylarda, yani 1956 nın yaz ayları
içinde, bazı milletler, Türk inkılaplarının
terakki yoluna dikilen çeşitli engelleri bir-
rer birer ayıklamasından ilham alarak, aynı
istikamette adımlar atmışlardır. Asyanın
bir ucunda, öğrenilmesi güç bir alfabe ter-
kedilip yerine lâtin harfleri alınmış ve Af-
rika'nın öteki ucunda, Tunusta, inkılâpçı
bir Arap lideri taaddüdü zevcatı kaldırıp
kadını zilletten kurtarmıştır.

Ancak, arkadaşlar, kolaylıkla düştüğü-
müz bir hatadan sakınmağa mecburuz. Geç-
miş başarılarımızın ve inkılaplarımızın,
Millî Mücadele destanlarımızın üstünde re-
havet uykusuna dalıp, dünyada olup biten-
leri görmemek, bize çok pahalıya mal ola-

bilir; belki bir daha telâfi edemeyeceğimiz
derecede pahalıya mal olabilir.

Yirminci yüzyılın acı bir gerçeği var:
geçen yüzyıllarda, memleketlerinde şahıs
hâkimiyeti yerine hukuk hükümlerini
sağlamağa muvaffak olmuş; vatandaşlara
emniyet, adalet ve nisbî bir hürriyet içinde
çalışmak imkânını sağlamış; rasyonel, ve-
rimli ve ahlâklı bir devlet idaresi kurmuş;
bilgi ve sermaye biriktirmiş; sanayi inkı-
lâbının sağladığı olağanüstü fırsatı iyi kul-
lanmış olan bazı memleketler büyük bir ge-
leşmeye kavuşmuşlar ve dünyanın geri ka-
lan kısımlarını siyasî ve iktisadî hâkimiyet
altına alarak bu geri bölgeleri istismar im-
kânını bulmuşlardır. Bu da servetlerini ve
imkânlarını bir kat daha artırmıştır.

Yirminci yüzyıl sömürgeciliğin çökme-
ye başladığı bir çağdır. Ancak, yapılan il-
mî araştırmalar, müşahedeler, yatırım ve
millî istihsal istatistikleri açıkça göeteri-
yor ki, bir defa gelişmiş ve hızını almış olan
milletler, yeni usuller, yeni keşifler, bol
miktarda tasarruf ve yatırım yapma imkân-
ları sayesinde hızla ilerlemekte devam edi-
yor. Buna karşılık, geri kalmış olan mem-
leketlerin kalkınması ve gelişmesi, ondoku-
zuncu yüzyılda mevcut olmayan yeni engel-
lerle karşılaşılıyor. Fakir ve geri bir millet
bol yatırım ve bol istihsal yapamıyor; bu
yüzden tasarruf yapamıyor; tasarruf yap-
madığı için de yeni yatırım yapamıyor, ve
böylece adetâ fâsit bir dairenin çemberine
yakalanmış görünüyor. Rakkamlar gösteri-
yor ki, Amerika Birleşik Devletleri, İngil-
tere, Fransa, Almanya ve İtalya gibi - tabii
Şimalî İtalyayı kastediyorum - geçen yüz-
yılıda gelişmiş memleketlerle iktisâden geri
kalmış memleketler arasındaki mesafe da-
ralmamaktadır.

Birinci Dünya Harbi İkinci Dünya
Harbi arasında ve İkinci Dünya Harbinden
bugüne kadar, bu mesafe azalmamıştır, azal-
mamaktadır; maalesef büyümektedir. Yir-
minci yüzyılda geri kalmış memleketlere ser-
maye akımı, ondokuzuncu yüzyılda bazı
memleketler arasında vuku bulan sermaye
akımına nisbetle daha güç olmaktadır.

Bu oldukça iç karartıcı tablo karşın-
da, iç açıcı, ümit verici olan bir unsur mev-
cuttur. Karşılaşılan binbir engelle mukabil,
geri kalmış memleketlerin bir büyük ümit-
leri, bir büyük mazhariyetleri vardır: o da
fieri memleketlerde birçok emeklerle bir-
iktirilmiş olan bilgiyi, tecrübeyi kendi
memleketlerine nakletmek, ilim alanında, on-
ların çok çalışmak suretile uzun zaman zar-
fında katedebildikleri mesafeyi nisbeten
daha kısa zamanda katmaktır. Bu da çok
çalışmağa bağlıdır; üniversitenin, hocasıyla,
talebesiyle, vazifesini yapmasına bağlıdır.
Kendi meselelerimizin üzerine eğilip, körü
körüne Batı taklitçiliği yaparak değil, ha-
kiki araştırmalar yaparak ve gerekirse ken-
dimize has çâreler bularak, bu "fâsit daire-
yi" kırmağa mecburuz.

Bu hususta omuzlarımıza düşen mes'u-
liyeti, yalvarırım sizlere, imtihan hazırlığın-

dan daha az ehemmiyetli telâkki etmeyin;
biraz önce söylediklerimin hepimize büyük
vazifeler yükleyen bir realite olduğunu hiç
bir zaman kafanızın bir köşesinden eksik
etmeyin.

Hiç şüphesiz Üniversitenin bu hususta-
ki vazifesini hakkıyla yapabilmesi, Üniver-
sitenin gerekli imkânlarla sahip olmasıyla,
hürriyet içinde, huzur içinde çalışmasıyla
mümkün olur. Bu işe, akademik teminat is-
ter; hakikatların rahatça aranmasını ve bu-
lundukları zaman da serbestçe söylenmesini
gerektirir.

Arkadaşlar, eğer bu ders Türk Tarihin-
den çıkarılamazsa, hiç bir milletin tarihin-
den çıkarılamaz.

**

Bu ders yılına, Fakültemiz, çok kıymet-
li hocamız Profesör Zeki Mesut Alsan'dan
ayrılmış olarak giriyor.

Siyasal Bilgiler Fakültesinin ömrü bir
asra yaklaşmaktadır. Bu asrın son elli yılın-
da, Profesör Zeki Mesut Alsan evvelâ öğ-
renci olarak, sonra hoca ve müdür olarak
Fakültemizin hayatına karışmıştır. 1907 yı-
lında, yani yarım asır önce Mülkiye'ye öğ-
renci olarak giren Prof. Alsan, 1910 da tah-
silini bitirmiş, Divanı Muhasebatta kısa bir
memuriyetten sonra, açılan müsabaka im-
tihanını kazanarak Maarif Vekâleti tara-
fından Fransa'ya Paris Siyasî İlimler mek-
tebine gönderilmiştir.

1913 yılında yurda dönerek, aynı tarih-
te yani 43 yıl önce Mülkiye'de Siyasî Tarih
ve Devletler Hukuku müderris muavinliğine
tâyin edilmiştir.

Daha sonra Avrupa'daki Türk öğrenci-
leri Müfettişi, Talim Terbiye Dairesi azası
olarak maarif hizmetinde çalışan Zeki Mes-
ut Alsan, 1926 da yani 30 yıl önce Mektebi
Mülkiye Müdürü olmuştur. Bir yıl sonra
Mebus seçilerek hocalıktan ayrılan Zeki Me-
sut Alsan, 4 teşrii devre boyunca T. B. M.
M. de hizmet ettikten sonra, 1943 de yeni-
den Mülkiye Müdürlüğüne tayin edilmiş ve
o günden emekliye ayrıldığı 1956 yazına ka-
dar, fakültemizde ve Hukuk fakültesinde
Devletler Umumî Hukuku Profesörü olarak
sayısız öğrenci yetiştirmiştir.

Şerefli ve büyük hizmetlerle dolu bir
hocalık kariyerinin sonunda emekliye ay-
rılan Profesör Zeki Mesut Alsan'ın adı ve
hatırası bu çatının altında, öğrencilerinin ve
meslektaşlarının kalplerinde, daima canlı
olarak yaşayacaktır.

Vatanına, milletine ve irfan ocağına bağ-
lılığı, vazife sevgisi ve ciddiyeti hepimize
örnek olmakta devam edecektir.

Siyasal Bilgiler Fakültesi Profesörler
Kurulu, Fakülte Dergisinin ilk çıkacak sayı-
nı Prof. Z. M. Alsan'a armağan olarak ya-
yınlamağa karar vermiştir.

Bu dergide, Alsan'ın hayatı, eserlerinin
listesi ve bugün bizlere vermek lûtfunda bu-
lunacakları veda dersinin metni yer alacak-
tır. Veda dersi adını taşımasına rağmen bu
dersin bize verecekleri son ders olmaması di-
leğiyle Kürsüyü Profesör Zeki Mesut Al-
san'a, terk ediyorum.

İÇTİMAÎ REFORMCU VE GERÇEKLER

Aydın YALÇIN

Bu dergide sık sık, hür cemiyet nizamı adını verdiğimiz demokratik rejimin yerleşmesi için birçok tavsiyelerde bulunduk; bu görüşten hareket ederek bir çok tenkidler yaptık. Bugün memlekette siyasi partilerimizin hemen hepsi tarafından kabul edilen, eşit şartlar içinde siyasi mücadele, basın hürriyeti, adli teminat, mesleki toplanma hürriyeti, Üniversite muhtariyeti v. s. gibi bir çok ıslahat prensiplerini benimsedik. Zaman zaman okuyucularımızdan aldığımız mektuplarda, meslekdaşlar ve fikir arkadaşlarımızla yaptığımız tartışmalarda, Türk içtimalî organizasyonunun, millî psikolojimize şekil veren özelliklerin, hür cemiyet düzeni adı verilen sistemle ne dereceye kadar uyushabileceği konusu üzerinde de durulması zarureti belirtildi. Bu yapılmadan, yalnız şekli unsurlara ve organizasyona taallük eden çareler ve tavsiyeler üzerinde durulmasının çok hatalı olacağına, bizi hayal sukutuna uğratacağına, işaret edildi. Gerçekten, Türk devrimlerinin memlekete yerleştirilmesi, Batı aleminden yurdumuza nakledilen bazı müesseselerin topraklarımızda kök salması konusu, zihinlerimizi yeni işgal etmeye başlayan bir konu değildir.

Türk devrimi medeniyet tarihinde büyük bir içtimalî değişme hareketi olarak, cemiyetimizin an'evî bünyesini bir muta, değiştirilmesi mümkün olmayan bir olup bitti olarak kabul etmemiştir. İchtimalî organizasyonumuz, köy kabile ve patriyarkal aile gibi ilkel içtimalî grupların özelliklerini taşıdığı; iktisadî düzenimiz prekapitalist çağın karakterlerini gösteren, iş bölümüne ulaşmamış, piyasa ekonomisi strüktüründen mahrum, siyasi organizasyonumuz bir ortaçağ imparatorluğunun kalıntılarından ibaret, dinî ve ahlâkî geleneklerimiz, XX inci asır insanın manevî ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak olduğu halde, devrimlerimiz, bu memlekete en yeni fikir ve müesseseleri yerleştirme teşebbüsüne cesaretle atıldılar. Bugün otuz yıllık tecrübelerimiz, devrimlerimizin başarılı olduğunu, ancak bu sayede Türk milletinin hayat ve ilerleme yolunda salim bir istikamet aldığını isbat etmiştir. Bu tecrübe, içtimalî bünyemize yabancı olmakla beraber, hayatîyetini isbat eden müesseselerin ve fikirlerin, şartlar ne kadar güçlük çıkarırsa çıkarsın, benimsenebilece-

ğini isbat eden bir hadisedir. Bugün, içtimalî reform ve değişme hamleleri karşısına, "bu bizim cemiyetimize ve karakterimize uymaz!" sözüyle çıkan, hadiseler karşısında pasif ve hareketsiz kalmayı intaç eden bu tarz bir davranış, devrimlerimizin, bizlere öğrettikleriyle telif edilemez.

Meseleye bu görüşle bakıldığı zaman, bir içtimalî ve siyasi reformcu olarak, güçlüklerimizi görmemezlikten gelemeyiz. İchtimalî yapımızın ve zihniyetimizin, batı siyasi düzenini ve hür cemiyet hayat tarzını tam olarak hazmedebilmek hususunda bir çok güçlükler çıkardığımız, meseleler ortaya koyduğunu kabul etmekle beraber, bu durum hiç bir zaman bizi içtimalî reformcu bir düşünür ve iş adamı olarak atıl kalmaya sevk edemez. Başka bir deyimle, cemiyetimizde, eşit şartlar içinde siyasi tartışma ve mücadele, adli istiklalî, basın hürriyetini v. s. yi kolaylıkla ihlâl etmeye imkân veren kuvvetler çıkıyor, bunlar önlenemiyor ve demokratik rejim dejenere oluyor. **B u n l a r ı** bir içtimalî dete r m i z m içinde, fatalizm ve r a t a v a a t l a karşılamamız icabetmez. "Demokratik usulleri ve müesseseleri yaşatan, netayyen kaideler, kanunlar ve organlar değil, içtimalî hayat ve zihniyettir deyip işi içinden sıyrılmak kolay değildir. "Her millet lâyıık olduğu hükümete sahiptir!" yahut, "ne yaparsan yap, bu memlekette başka türlü olmaz!" tarzında fatalist beyanlar, zaman zaman daha işlenmiş bir şekilde, "ilmilik" ve içtimalî determinizm kisvesine de bürünerek karşımıza çıkmaktadır.

Bu zihniyete sahip insanları tamamen haksız çıkarmak zor olmakla beraber, kendilerine şunu hatırlatmakta fayda vardır: Güçlükleri göstermekle beraber, bize takip edilecek yolu, karşılaşılacak meseleleri hatırlatmak istiyorlarsa buna bir diyeceğimiz yoktur. Çünkü tarihî tecrübeler göstermiştir ki, hayalperest, herşeyi basit gören bir çok içtimalî reform tecrübeleri başarısızlığa uğramıştır. Binaenaleyh, yolumuz üzerindeki güçlükleri, maniaları görmemizde, bunların bizlere hatırlatılmasında fayda vardır. Aynı zamanda, içtimalî reformcunun, geçilecek yolun güçlüklerini peşinen görmesinde mücadele azmini artıran bir veçhe vardır. Fakat "realistler" bu güçlükleri, daha çok

atâlet ve sorumsuzluklarının bir bahanesi olarak ileri sürüyorlarsa, onlardan bu noktada ayrılıyor demektir; zira bizim, bu güçlükleri kabul edişimizin mahiyeti başkadır.

Bu memlekette batı hayat tarzının tam olarak yerleşebilmesini önleyen, zorlaştırıcı bir çok içtimalî kuvvetler, bünye ve ziniyet farklılıkları vardır. Bu dergide daha evvel yayınladığımız bir çok yazılarda ve incelemelerde, bunların bazı yönlerine dokunduk. Cemiyetimizin köylü karakterine, insanlarımızın ve bilhassa aydınlarımızın, aşırı ve marazî ferdiyetçiliğe kaçan özel liklerine temas ettik. Gerçekten, içtimalî yapımızın esas itibarıyla, köy, aile, komşuluk ve aşiret gibi ilkel cemiyet tiplerinin karakterlerini taşıması, karşılaştığımız güçlüklerin önemli bir kısmını aydınlatacak mahiyettedir.

Köy, aşiret, aile ve komşuluk gibi, ilkel grupların özelliği, ferdleri, şahsiyetlerinin bütünüyle kavramalarıdır; onların şahsiyetinde, yabancı aleme karşı korunma, dar içtimalî ve iktisadî muhitin icaplarını yerine getirmeye yetecek kadar içtimalî harekete iştirak melekelerini geliştirmiş olmasıdır. Bu sebeple, ilkel gruplara mensup insanların şahsiyetlerinde, aile ferdlerine, komşulara, köy ve aşiret mensuplarına yardım, sadakat, tesanüdü muhafaza hisleri gelişmiştir. Bu gruplara mensub olmaktan dolayı, aile prestiji, cemiyet içindeki statüye sıkı sıkıya bağlılık son derece kuvvetlidir. Ferde manevî hayatının manasını veren unsur, şu veya bu aileye, aşirete, köye ve mahalleye mensup olmaktan doğan statü ve prestijidir. Bu cemiyet yabancıları içine kabul etmeyen, cemiyetin dar manevî hayatı için yabancı fikir ve unsurlara şiddetli reaksiyon gösteren, ufku yalnız, köyün, aşiretin ve ailenin bulunduğu zemin ve mekânla hudutlanmış kapalı bir cemiyettir. Bir romancımız, Anadolu halkı için "yaban" kelimesiyle ifade edilen bu dış aleme karşı, içtimalî bünyemizin nasıl kapandığını, onu nasıl ittiğini, ona karşı nasıl şüphe duyduğunu çok iyi tasvir etmiştir. Ufku, köy, aile ve komşuluk münasebetlerinin hudutları ile çevrelenmiş ferdler için, dış alem, yeni münasebetler, şahsiyet ve fikirler, ekseriya şüphe ve peşin hükümlerle karşılanmaktadır.

Bu sebeplerdir ki bir çok kimseler, aile, Bu memlekette, batı hyaat tarzının komşuluk ve köy muhiti içinde ahenkli bir işbirliği kuran, tam bir fedakârlık, karşılıklı hizmet ve sorumluluk nizamı içinde faaliyette bulunan bazı ilkel cemiyet ferdlerinin, şehir, millet ve meslek gibi daha gelişmiş ve ileri içtimalî topluluklar içinde, egoist, tembel, anarşist ve sorumsuz davranışlarını hayretle karşılamaktadırlar. Meselâ Çin halkının özelliklerini anlatan tanınmış Çinli bir muharrir, çinlilerin kendi aile ferdlerine karşı nekadar itaatkâr, müşfik ve fedakâr olduğunu belirttiikten sonra, aynı ferdlerin vatandaş olarak, diğerlerine, aile muhiti dışında kalan yabancılarla karşı nasıl ferdiyetçi ve isyankâr, haşin ve egoist ol-

duğunu izah etmektedir. Açıpları ve İranlıları uzun yıllar tetkik eden batılı müşahitler, bu memleketlerde, ferdî olarak misafirlik, fedakârlık, şefkat hislerinin mevcut olduğunu görmeye beraber, millî hayatlarında egoizm, aşırı ferdiyetçilik, şüpheli unsurlarının içtimâî münasebetleri engellediğini belirtmektedirler.

Her işi ilkel grup çerçevesi içinde yürütme tecrübesiyle yetişen ferdler, ilkel grupları dışında son derece ferdiyetçi, hırçın ve hassas olmaktadır; ilkel grupların ihtiyaçlarını aşan, daha geniş işbirliği, tesanüt ve fedakârlık bekliden "site"nin işleri karşısında ferdler, şüpheli, sinik, kıskanç ve çok defa menfi tavırlı olmaktadır. İşte bu yüzden ki, köy ve aile muhitlerini aşabilen bir içtimâî moralite seviyesine erişmiş memleketlerde, kuvvet ve diktatörlük esasına dayanmayan, ikna ve anlaşma yoluyla idare tarzı demokrasi rejimi kolaylıkla kurulabilmektedir.

Bu suretle, devlet idaresi hemen, şu veya bu ailenin, şu veya bu mahallin refahına hürmet eden bir vasıta olmaktan çıkmaktadır. Böyle cemiyetlerde, devlet reisi, ananevi cemiyetin sembolü olan bir "baba" olarak kabul edilmemektedir. Devlet iktidarı, kendi işine gelen muntıkayı lutfu boğarken yahut, sevmediği, istemediği yerleri cezalandırırken (Kırşehir gibi) bu hadise-

ler, "mahalli" telâkki edilmez. Hemşerilik ve muntika ruhu (komsuluk esasına dayanan ilkel bir gruplanmadır) millî tesanüdü zedeliyen hareketlerin meydana çıkmasına imkân vermemektedir. Aynı şekilde meslekî tesanüt ve vatandaşlık ruhu, bir gazeteci, bir profesör, bir fikir adamı haksızlığa mazur kârırken, bunun yalnız o şahısları ilgilendiren birer şansı iş şeklinde telâkki edilmesini önlemektedir.

Üniversel ahlâk, vatandaş tesanüdü, ferdler arasında bazı imtiyaz ve selâhiyetlerin muayyen kimselere delege edilmesine imkân veren manevî muhiti hazırlamaktadır. Demokrasi ancak muayyen ferdlere bazı imtiyaz ve selâhiyetlerin, şahsi mes'uliyet müeyyideleriyle delege edilmesi, liderlerin içtimâî topluluğu bir iş fikrine doğru yöneltmesi ile mümkün olduğu için, ilkel topluluk seviyesini aşan cemiyetlerde, bu rejim başarı ile yürütülebilmektedir. Halbuki ilkel topluluklarda, insan topluluğunu, «aşiret reisi» yahut «şeyh» veya «baba» statüsüne bürünmeden, ikna metodu ve gönül rızasıyla idare etmek zordur. Bu cemiyetlerde, diğer ferdlere karşı beslenen aşırı şüphe, kıskançlık ve güvensizlik, ancak yetkilerin delege edilmesi ve liderliğin ikna ve gönül rızasıyla kabul edilmesi demek olan demokratik vitreyi zorlaştırmaktadır.

İleri seviyede gruplaşmalarda, şehir organizasyonuna sahip içtimâî topluluklarda ferdler, işbirliğine yanaşan, fikirlerinden ve menfaatlarından, müşterek hareket hayrına taviz vermeye hazır, şahsiyeti, muhayyilesi zengin ve çok taraflı olabiliyorlar. Bu sayede yalnız içtimâî ve siyasi organizasyonunda değil, iktisadî düzeninde de, ileri seviyede işbirliğinin bir enmuzeci olan anonim şirket kurulabilmektedir. Türkiye'de ve diğer az gelişmiş memleketlerde anonim şirket çok az gelişebildiği halde, İngiltere ve Amerika gibi büyük demokrasilerde bu tip iş organizasyonunun çok ilerlemiş olması sebebi bundandır.

Bizim memleketimizde yalnız anonim şirket bahsinde değil, alelade bir kulübün ahenkli bir şekilde işletilememesinde, bir araya gelip müşterek bir hareketin devam ettirilememesinde, siyasi partiler içinde ahenkli bir teşkilât, organizasyon ve tesanüdün kurulamayışında, cemiyetimizin ve zihniyetimizin özelliklerinin çok rolü vardır. Son zamanlarda siyasi partilerimizin işbirliği yapamayışlarında, şahsiyetlerin ilkel cemiyet bünyesini ve zihniyetini aksettiren davranışları herhalde büyük rol oynamıştır. Zaaflarımızı ve eksiklerimizi bilmek, onlarla mücadele etmek, bu memlekette içtimâî reformcu olarak sorumluluğumuzun genişliğini anlama bakımından çok lüzumludur.

KOMİTOLOJİ KANUNLARI

Mümtaz SOYSAL

Parkinson, memurların çoğalışı konusunda o meşhur kanunu bulduktan sonra, oturmuş, tam bir yıl müddetle, komiteler, komisyonlar ve kabineler üzerinde kafa yormuş. Yeni keşfettiği hikmetleri de geçenlerde *The Economist*'te yayınladı. Günlük hayatın her safhasına tesir eden bürokrasi meselelerinden sonra, Parkinson'un bu sahaya elatışı hiç de sebepsiz değil. Gerçekten, kabinelerden küçükük dairelerdeki komisyonlara kadar, devlet hayatının bütün faaliyetleri birçok kişinin bir araya gelmesiyle yürütülmekte, bütün kararlar, hiç olmazsa nazari bakımdan, böyle toplantılar sonunda alınmaktadır. Vatandaşların, kendi hayatlarını tanzim eden bu irili ufaklı komiteler hakkında bilgi sahibi olmalarında, buradaki çalışma tarzının bilimsel temellerini öğrenmelerinde fayda var.

Komitoloji kanunlarını inceleyebilmek için, bir memleketin hayatında en tipik ve en önemli komite olan kabineyi ele almak mümkün. Acaba, kabine kaç kişiden kurulmuş olursa daha iyi çalışır? Tarihi karıştırırsanız, hattâ bizzat kabineleri tayin edenlere sorsanız, alacağı cevap beş kişidir bu iş için ideal olduğudur. Ne bir eksik, ne bir fazla, tam

beş üyesi olan bir kabine rahat rahat çalışabilir. Üyelerden ikisi rahatsızlansa veya toplantıya gelmese bile, yine de üç kişiyle nisap elde edilmiş olur. Kaldı ki, çabuk toplanabilmek, gizli ve süratli iş görebilmek bakımından beş rakamı en elverişli rakam. Zaten devletin belli başlı dört görevi yok mu, maliye, dış siyaset, savunma ve adalet diye? İşte, beş kişinin dördü bu işlere bakar, beşincisi de başbakan olursa, devletin işleri takintiş yürür.

Bu, kabinelerin hayatındaki birinci safha. Ama gelgelelim, kabine üyelerinin sayısı hiçbir memlekette beş civarında kalmamış. Hernekadar üye sayısını 6 da tutabilen Lüksemburg ve Honduras gibi memleketler varsa da, genel olarak ilk safhadan sonra, kabinelerde yedi veya dokuz kişi görülür. Dokuz kişilik bir kabinede, başbakandan sonra geriye kalan sekiz kişinin üçü kararın alınmasına katılır, ikisi bu karar için gerekli bilgileri toplar, biri de mafi supap yerini tutar. Geriye kalan iki kişinin ne yaptıklarını ise şimdiye kadar kimse keşfedemedi. Bazılarına göre, sayı beşi aştıktan sonra, biraz lükse kaçılmakta, lüzumunun yanında süse önem verilmektedir! Dünya yüzünde hâlâ bu ikin-

ci safhada kalmış Kosta Rika, Ekvator, Kuzey İrlanda, Liberya, Filipinler, Uruguay ve Panama gibi memleketler eksik değil.

Ama medeni memleketler çoktan üçüncü safhaya atlamışlardır. Buralarda, artık, bir büyüme hastalığı hâkim: kabineler genişledikçe genişler. Bazı kimseler, ihtisas isteyen işlerin çoğalmasını buna sebep olarak gösterirler. Halbuki, Parkinson'a göre, ileri memleketlerde bir kimsenin kabineye alınmasına sebep, içeride göreceği iş değil, dışarda kaldığı takdirde zararlı olması ihtimalidir!

İşte bu üçüncü safhada büyüme hastalığının mahzurları görülmeğe başlar. Bir kere, bütün bu kalabalığı istenilen saatte, istenilen yerde toplamak imkânsızlaşır. Kimi ayın 18 inde teftişe çıkmak zorundadır; öbürü 21 inden önce merkeze dönecek durumda değildir; başka birisini salı günleri bulmak imkânı yoktur; bir dördüncüsü de akşamları beşten sonra çalışamaz. Bir araya toplansalar bile, kimi yaşlı, kimi genç, kimi kısık sesli, kimi de sağır olduğu için birlikte çalışmalarına imkân yoktur.

Artık, üye sayısı 20 yi aşan kabine, dördüncü safhaya girmiş demektir. Çalışma usüllerinde de buna göre bir değişiklik olur. Kalabalıkla iş görülemediğini anlayan beş esas üye, önce kendi aralarında toplanıp karara varırken on dan sonra da koca divan bir araya gelir, eksik formaliteler tamamlanmış olur. Böylece, üye sayısının artmasına karşı koyacak engeller ortadan kalkmıştır. Esas kararları birkaç kişinin aldığı, geriye kalanların da sadece arzı endam eyledikleri düşünülürse, bunların sayılarının artmasında süratli çalışma bakımından hiçbir mahzur olmayacağı anlaşılır. Üstelik böylelikle daha çok kimseye ve daha geniş zümrelere ihşanda bulunmak imkanı behermektedir. İşte, üye sayısı en kalabalık kabinelere en totaliter memleketlerde rastlanmasının bir sebebi de bu.

Parkinson, İngiltere'deki kabine sistemini de bu safhalara göre izah ediyor. Üşenmemiş, bir de bütün dünya memleketlerinin kabinelerindeki üye sayısını araştırmış. Geçen yıl içinde hazırladığı liste şöyle:

Kabinede üye sayısı	Memleketler
6	Honduras, Lüksemburg.
7	Haiti, İzanda, İsviçre.
9	Kosta-Rika, Ekvator, Kuzey İrlanda, Liberya, Panama, Filipinler, Uruguay.
10	Guatemala, El Salvador, Amerika Birleşik Devletleri
11	Brezilya, Nikaragua, Pakistan, Paraguay.

- 12 Bolivya, Şili, Peru
- 13 Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti, Norveç, Siam.
- 14 Danimarka, Hindistan, Güney Afrika, İsveç.
- 15 Avusturya, Belçika, Finlandiya, İran, Yeni Zelanda, Portekiz, Venezuela.
- 16 Irak, Hollanda, Türkiye.
- 17 İrlanda Cumhuriyeti, İsrail, İspanya.
- 18 Mısır, Büyük Britanya, Meksika.
- 19 Batı Almanya, Yunanistan, Endonezya, İtalya.
- 20 Avustralya, Formoza, Japonya.
- 21 Arjantin, Birmanya, Kanada, Fransa.
- 22 Çin.
- 24 Doğu Almanya.
- 26 Bulgaristan.
- 27 Küba.
- 29 Romanya.
- 32 Çekoslovakya.
- 35 Yugoslavya.
- 38 S. S. C. B.

Komitoloji kanunlarına göre, bir komisyon toplantısında üye sayısı 20 yi geçti mi, artık iş görme imkanı kaybolmuş demektir. Masanın etrafında ayrı ayrı konuşma grupları çıkar, üyeler kendi aralarında teker teker tartışmalara girişirler. Ortalığı gürültü kaplayınca, konuşmak isteyen sesini duyurmak için ayağa kalkmak zorundadır. Ama ne var ki, insançıklar ayağa kalkınca nutuk çe-

ker gibi konuşmadan edemezler. Toplantı, artık, tartışma ve karar alma toplantısı olmaktan çıkar, herkesin hitabet kabiliyetini göstermesi için bir vasıta haline gelir. "Sayın Arkadaşlar!" diye başlayan nutukların ardı arkası kesilmez. Bu arada, böyle nutukların beyhudeliğini bilen esas üyeler, üzerlerinde küçük küçük notlar yazılı kâğıtları birbirlerine vermekle meşguldürler: "Yarın öğle yemeğini benimle yer misin? Bu meseleyi o zaman konuşur, karara bağlarız".

"Memurların çoğalışı"nda olduğu gibi, kabine çalışmaları için de, Parkinson, bir hayli karışık formüller bulmuş. Hesaplarını yaparken kullandığı unsurlar şunlardan ibaret: 1) toplantılarda fiilen bulunan ortalama üye sayısı; 2) dış tazyik gruplarının tesirinde kalan üye sayısı; 3) üyelerin yaş ortalaması; 4) birbirlerinden en uzak oturan iki üye arasındaki mesafe (santimetre olarak); 5) başkanlık eden kimsenin sabır derecesi (Peabody cetveline göre ölçülmesi şart); 6) en yaşlı üç üyenin ortalama tansiyonları. Bu karışık formüllerin sonunda ortaya bir «verimsizlik katsayısı» çıkıyor; kabinenin verimli çalışabilmesi için bu sayının altında kalmak lâzım.

Artık beş üyeli kabineler devrine dönülemediğine göre, acaba şimdi en elverişli sayı hangisi olabilir? Parkinson, "sekiz" diyor. Neden mi diyeceksiniz? Cevabı öğrenmek için listeye bir göz atmanız kâfi. Yirmimin altındaki bütün sayılar denendiği halde, denemiyen bir tek "sekiz" kalmış. Herhalde, altın anahtar da bu sayıda olsa gerek.

SON İKTİSADÎ GELİŞMELER

İSTİHSAL

İstihsal sektörleri için genel olarak söylenebilecek şey, birçok sahalarda geçen yıla ve bu yılın evvelki aylarına nisbetle bir yavaşlama hâli ile yer yer intizamsızlıkların mevcut olduğudur. Bu intizamsızlıklar bilhassa maden kömürü ve çimento sahalarında görülmektedir. Filhakika, maden kömürü istihşalinde Ağustos 1955 ile Ağustos 1956 arasında 211.2 bin tonluk bir artış olmuş; buna mukabil, Eylül 1955 ile Eylül 1956 arasında 236.6 bin tonluk bir azalma olmuştur; Ağustos 1955'deki artış geçen yıl aylık ortalamasına nazaran 43.8 bin ton olduğu hâlde, Eylül 1955'deki azalma aynı ortalamaya nazaran 252.8 bin tondur; Eylül ve Ağustos 1956 arasındaki azalma da 296.6 bin tondur; halbuki, Temmuz ve Ağustos 1956 arasındaki artış 43.9 bin tondur. Görülüyor ki maden kömürü istihşalimizde, mevsimlik temevvüçlerle izahına imkân olmayan önemli intizamsızlıklar vardır.

Buna mukabil, çimento istihşalinde Temmuz-Ağustos 1956 esnasında görülen azalma Ağustos-Eylül 1956 devresinde bâriz bir kalkınmaya inkılâp etmiştir; bunda yeni çalışmaya başlayan kapasitesinin tisini olduğu tahmin edilebilir. Bu itibarla, umumî kapasitenin çalışma durumu bakımından kat'i bir hüküm vermek için vakit erkendir.

İNŞAAT

İnşaat sektöründeki artışın hızını kaybettiği, bu kerre verdiğimiz yeni rakkamlardan da anlaşılacaktır. Filhakika, Nisan 1955'e nazaran Nisan 1956'da 1157 adet daha az inşaat ruhsatı alınmışken Mayıs 1956'da Mayıs 1955'e nazaran ancak 250 adet daha fazla ruhsat alınmıştır. Mart-Nisan ve Nisan-Mayıs 1955 ayları arasındaki artışların mukayesesi de aynı sonuca götürmektedir.

ULAŞTIRMA

Demiryolları nakliyatındaki artış

Haziran 1956 içindeki vüs'atini kaybetmiş olmakla beraber, geçen yıla nazaran, devam etmiştir; bununla beraber, geçen aya nazaran bir azalma müşahade ediliyor. Deniz nakliyatında geçen yıla nazaran müşahade edilen büyük azalma Ağustos ayında da devam etmiştir.

ÇALIŞMA

Sigortalı işçilerin durumunu aksettiren rakkamlar, geçen yıla nisbetle işsizlik trendinin artan ölçüde devam ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.

FİYATLAR

Fiyat endeksleri, bilhassa toplan fiyatlarda Millî Korunma Kanununa müteallik yeni mevzuatın, Haziran sonunda tatbikine başlanmasından sonra müşahade edilen cüz'i düşmelerin, kanunî baskıdan doğan tamamen arızî düşmeler olduğunu açıkça göstermiştir. Haziran sonunda tatbikine başlanan kararname-

FORUM'UN İKTİSADİ MÜŞİRLERİ

SEKTÖRLER	Ünite	1955 Aylık Ortalama	Geçen Yıl Bu Ay	Bir Evvelki Ay	Hali Hazır Bilinen en son ay	En son aya göre		
						1955 farkı	Geçen Yıl bu ay farkı	Bir evvelki ay farkı
I. İstihsal :								
Linyit (Devlet)	1000 Ton	150.4	150.6	187.2	174.8	24.4	24.2	-12.4
Maden Kömürü (Dev.)	1000 Ton	458.0	441.8	501.8	205.2	- 252.8	-236.6	-296.6
Çimento (Devlet)	1000 Ton	68.0	62.0	83.0	109.0	41.0	47.0	26.0
Ham Demir (Devlet)	1000 Ton	16.7	16.3	22.5	20.7	4.0	4.4	-1.8
Ham Çelik (Devlet)	1000 Ton	15.7	16.3	15.3	17.0	1.3	0.2	1.7
Bakır (Devlet)	1000 Ton	2.0	2.0	1.4	2.0	0.0	0.0	0.6
II. İnşaat :								
Bina ruhsatları	Adet	4315	5479	4913	5729	1414	250	813
Yüz ölçümü	1000 m2	565.9	583.1	644.9	686.0	120.7	102.9	41.1
Kıymet	Milyon TL.	73.4	76.0	86.9	96.1	22.7	19.5	9.2
III. Ulaştırma :								
Taşınan yük D. Y.	1000 Ton	949.0	914.0	1029.0	958.0	9.0	44.0	-71.0
Taşınan yük Dz. Y.	1000 Ton	97.0	103.0	20.0	20.0	- 77.0	-83.0	0.0
IV. Çalışma :								
İş yerleri sayısı	1000 Adet	19.1	19.2	19.446	19.524	19.4	19.3	0.078
İşçi sayısı	1000 Adet	485.0	536.7	472.8	475.8	- 9.2	- 60.9	3.0
V. Fiyatlar :								
Geçinme - İstanbul	1948 = 100	134.0	133.0	149.4	148.2	14.2	15.2	-1.2
Geçinme - Ankara	1948 = 100	137.4	143.0	149.1	150.0	12.6	7.0	0.9
Toptan eşya	1948 = 100	126.5	132.0	139.2	146.0	19.5	14.0	6.8
VI. Dış Ticaret :								
İthalât	Milyon TL.	116.0	127.5	81.9	71.2	- 44.8	-56.3	-10.7
İhracat	Milyon TL.	73.0	93.1	45.1	59.2	- 13.8	33.9	14.1
VII. Para :								
Tedavül hacmi	Milyon TL.	1926.0	2008.4	2425.8	2570.0	644.0	561.6	144.2
Altın ve döviz mevcudu	Milyon TL.	- 174.5	- 269.8	-79.8	- 86.3	88.2	183.5	-6.5
Reşat Altını	T. L.	74.62	92.30	108.00	107.50	32.88	15.20	-0.50
Külçe	T. L.	9.72	11.75	13.25	13.35	3.63	1.60	0.10
Dolar (Transfer)	T. L.	9.50	10.90	11.50	11.00	2.00	0.20	-0.50
VIII. Kredi ve Mevduat :								
Umumî Kredi yekûnu	Milyon TL.	5805.2	5496.7	6369.6	6322.9	517.7	826.2	-46.7
Ticari kredi	Milyon TL.	3662.7	3493.9	4148.0	4098.0	435.3	604.1	-50.0
Zirai kredi	Milyon TL.	1558.9	1492.5	1630.5	1632.5	75.6	140.0	2.0
Sınai kredi	Milyon TL.	144.9	141.4	152.8	152.5	7.6	11.1	-0.3
Mevduat yekûnu	Milyon TL.	3986.5	3691.1	4324.4	4351.3	374.8	660.2	25.9
Vadeli mevduat	Milyon TL.	690.7	649.1	812.7	815.0	124.9	165.9	2.3
Vadesiz mevduat	Milyon TL.	3345.8	3042.0	3529.7	3536.3	190.5	494.3	6.6
IX. Maliye :								
Devlet Varidatı	Milyon TL.	215.1	260.4	196.2	298.8	83.7	38.4	102.6
Hazine mevcudu	Milyon TL.	59.1	80.8	106.4	193.3	134.2	112.5	86.9
Dalgah borçlar (iç)	Milyon TL.	1570.0	1482.3	1590.0	1604.9	34.9	122.6	14.9
Dalgah borçlar (dış)	Milyon TL.	202.0	213.5	278.2	325.2	123.2	111.7	47.0
Konsolide borçlar (iç)	Milyon TL.	985.0	840.8	991.8	2593.0	1608.0	1752.2	1601.2
Konsolide Borçlar (dış)	Milyon TL.	767.0	758.9	847.3	1199.0	432.0	440.1	351.7

NOT: İnşaat rakkamları için en son ay Mayıs; Demiryollarında Taşınan Yük, İş Yeri Sayısı, Kredi ve Mevduat için Temmuz; Denizde Taşınan Yük ve İşçi Sayısı için Ağustos; İstihsal, İstanbul Geçinme Endeksi, Devlet Varidatı ve Dalgah ve Konsolide İç ve Dış Borçlar için Eylül; Ankara Geçinme Endeksi, Toptan Eşya Fiyat Endeksi ve Dış Ticaret için Ekim; Hazine Mevcudu için Kasım; ve Para için Aralık 1956'dır.

lerin bazı istihşâl ve ticaret sektörlerindeki istihşâl faaliyetini duraklatan ve hatta azaltan tesirlerini önlemek için Eylül'den itibaren ısdarına mecburiyet hissedilmiş olan kâr hadlerini arttıran kararâmelerin de tesiriyle, fiyatlarda, Millî Korunma Kanunundaki tâdilâtan evvelki seviyeye doğru yükselmeye başlamış bulunmaktadır.

DIŞ TİCARET

Gerek ithâlât, gerek ihracattaki azalmalar, geçen yıla nazaran çok önemli ölçüde devam etmektedir. Ekim 1956 ayında ithâlâtımız, yine de, ihracatımızı 12 milyon lira aşmıştır.

1955'in 10 aylık ithâlât rakkamlarıyla 1956'nın aynı devre rakkamlarını mukayese ettiğimiz vakit, ithâlâtımızda 198.9 milyon liralık bir azalma olduğu görülür. Daha ziyade yatırıma tahsis edildiği farzolanabilecek makine, demir ve çelik ve nakil vasıtaları kalemlerinin yekûnu 1955'in aynı devresinde 546.2 milyon lira iken 1956'nın bu devresinde 535 milyon liradır. Son iki yıl zarfında, bu kalem ithâlâtın gitgide artan bir kısmının yedek parça, tâmir ve yenileme gibi ikame ihtiyaçlarına tahsis edildiği düşünülürse, ithâlâtımızdaki azalmanın safi yatırımlarımız üzerinde menfi tesirleri anlaşılabilir. Bununla beraber, ithâlâtındaki azalma en kuvvetli baskısını istihlak malları piyasasında göstermektedir.

PARA

Tedavül hacmindeki endişe verici artış devam ediyor. Kasım ve Aralık başları arasındaki artış 44.2 milyon liradır. Bu artışın başlıca sebeplerini, ticarî ve ziraî senetlerdeki 56.8 milyon liralık artış ile tahvil üzerine yapılan avanslardaki 52.5 milyon liralık artış teşkil etmektedir; ayrıca, resmî mevduattaki 35.5 milyon liralık azalmaya da bu bakımdan dikkati çekmek lâzımdır. Aynı devre zarfında kısa vâdeli hazine avanslarının miktarında büyük bir değişiklik yoktur; hatta cüz'î bir azalma müşahade edilmektedir; ancak, bunun sebebi, Hazine'nin, kısa vâdeli hazine avansı plâfonuna, 489.0 milyon lira ile esasen yaklaşmış bulunmasıdır.

Geçen defa da belirtmiş olduğumuz vechile, altın ve döviz mevcutlarımızdaki açığın azalma temayülündeki duraklama, belirli bir trend hâlini almıştır.

Serbest dolar ve Reşat Altını fiyatlarındaki pek cüz'î düşmelerin yanında külçe altın fiyatlarında yine cüz'î bir artış vardır.

KREDİ VE MEVDUAT

Umumî kredi yekûnunda geçen aya nisbetle hafif düşmeler vardır; bu düşme daha ziyade ticarî kredilerde kendini göstermektedir. Ticarî kredilerdeki bu azalmada, ithâlât imkânlarının azalmış olmasının önemli bir pa-

yını görmek yerinde olacaktır. Bununla beraber, geçen yıla nisbetle kredi yekûnundaki artış yine de önemlidir.

Geçen yıla nisbetle mevduattaki artış da bir hayli önemlidir; bu artışın geniş ölçüde vâdetsiz mevduat artışından ileri geldiğini de belirtmek lâzımdır.

MALİYE

Devlet varidatı için yeni rakkam bulunamamıştır. Her nevi devlet borçlarındaki, geçen yıla nazaran artış temayülü devam etmektedir. Bu artış, bilhassa konsolide iç ve dış borçlarda, Eylül 1956 zarfında çok önemli bir seviyeye erişmiş bulunmaktadır.

NETİCE

Geçen defa da belirtmiş olduğumuz gibi, ekonomimizde tamamen, baskı altında bir enflasyon hâli müşahade edilmektedir. Millî Korunma tedbirleri, talep fazlasının fiyatları yükseltmesine bir dereceye kadar sun'î olarak mâni olmakta ise de bunun neticesi olarak hâli gitgide ortaya çıkmakta ve istokların daha çabuk erimesi istihşâlâtta kalite düşüklükleri gittikçe daha bâriz bir hâl almaktadır. İşsizlik trendinin açıkça gözükmesi, vergi tahsilâtı gibi çalışma durumunu dolambaçlı bir şekilde de olsa aksettiren müş'irlerin tahlili, devlet istihşâlî sektöründeki yavaşlama ve intizamsızlıklar, ulaştırma sektöründeki genel azalmalar, 1956 yılında da kalkınma hızımızdaki azalmanın devam edeceğini tahmin imkânını vermektedir. İthâlâtımızın gittikçe azalması da bu yıl yekûn kaynaklarımızın her

zamankinden daha aşağıya düşeceğini göstermektedir. Şimdiye kadar, yatırımların devamı için gayret gösterilmişse de artan ikame ihtiyaçları ve azalan ithâl imkânları karşısında buna ne dereceye kadar devam edilebileceği şüphelidir. Herhâlde bu yıl ve önümüzdeki kış devresinde müstehlik üzerindeki baskının her zamankinden daha fazla olması muhtemeldir. Bütün bunlar ve artan dış borç yükü, kalkınmamızın gittikçe artan bir şekilde dış yardıma bağlı bir hâle getirilmekte bulunduğunu gösteren işaretlerdir.

DÜZELTME

İKTİSADİ MÜŞ'İRLER VE SON İKTİSADİ GELİŞMELER

64. üncü sayımızda yayınlamış olduğumuz İktisadî Müş'irler tablosunun ilk sütununun alttan 15. inci satırındaki "Konsolide borçlar (dış)" ibaresi çıkarılacaktır; Aynı tablonun Kredi ve Mevduata müteallik rakkamları, mezkûr satırdaki bu ibare çıkartıldıktan sonra birinci sütundaki satırların sırası dâhî linde okunacaktır. Aylık tablodaki 31. inci satır (Dolar (Transfer), 6. inci sütundaki (Hâlihazır bilinen en son ay) «0. 69» rakkamı «8. 69» olarak okunacaktır. Mezkûr tablonun a l - tındaki (14. üncü sahife) dip notunun 3. üncü satırındaki "Vergi Tahsilâtı" ibaresi "Devlet Varidatı" olarak okunacaktır.

15. inci sahifenin 2. inci sütununun ilk satırındaki "döviz mevcutlarımızdaki" ibaresiyle "azalma" kelimesinin arasına "açığın" kelimesi girecek".

Özür dileyerek düzeltiriz.

- Her nevi Banka muamelâtı
- Tasarruf hesap sahiplerine her çekilişte
 - . Apartman dairesi
 - . Zengin para ikramiyeleri

A Y R I C A

- İratlı, Sigortalı, İkramiyeli tasarruf hesap sahiplerine

. Kaydı hayat şartile 100 liraya kadar aylık gelir

. Ücretsiz Hayat ve Kaza sigortaları

. Her 200 hesapta 1 hesaba 50.000 Lira

. Bütün keşidelere iştirak hakkı

İRATLI, SİGORTALI, İKRAMİYELİ

TASARRUF HESAPLARIMIZ

İSTİKBALİNİZİN EMNİYETİDİR

Her yüz liraya bir kur'a numarası

Bankamız Hizmetinize Amadedir.

TÜRKİYE KREDİ

BANKASI

Okurların forumu

Sorum'lara Mektup

Bu ses, herhangi bir yerden, hiçbir çıkar beklemeden bir öğrencinin sesidir. İnancınız ki, Üniversite topluluğuna şöyle bir baksanız aynı sestem binlercesini daha duyacaksınız. Ne üzücüdür ki bu sesler, içinde buldukları durumdan hiç de memnun değildirler. Hemen hepsinin sesi kısaktır, çıkmaz Çünkü, bilirler ki her vatandaş gibi, batının bütün demokrat ülkelerinde pek tabii haklardan sayılan, üzerinde tartışılabilir asla girililmeyen, "hür konuşabilme" hakları yoktur, konuşurlarsa yerleri bir daha Üniversite topluluğu olamayacaktır. Bu Üniversite fakültelerinden birinde, bütün bir öğrenci ve öğretim üyesi topluluğunun ilimsel ve kişisel değerleriyle pek sevdiği, varlığıyla kıvanç duyduğu; yalnız özel çıkarları bulunan sözde ilimcilerin ve yaşamaları, kendilerince memleket ve millet çıkarlarından daha önemli olan kişilerce beğenilmeyen, ilimsel değerini yalnızca Türk toplumunda değil, daha aydın toplumlarda da kabul ettirmiş bir öğretim üyesini, aydın ve gelişmiş kafalarca sebep sayılmayacak bir gerekçeyle, kendisine danıştığınız üstün kafaların toplu zat görüşlerini de hiçe sayarak, bakanlık emrine alıvermiş bulunuyorsunuz ve bütün bunları bilinciyle kavrayan aydın üniversite gençliği, derin üzüntüsünün bir sonucu olarak yas tutamayacak, küskün, kırılmış, sizlere olan bütün güvenci yitmiş, derslere girecektir. Kişi olarak ben, bu hakkı veremiyorum size. Çeşitli hareketlerinizin sonucu olarak, dünya gençliğinin bir parçası sayılan Türk gençliğinin ateşli, haksızlığa dayanamayan insancıl kişiliğini yıkıyorsunuz. Bu ise, totaliter düşüncülü kişilerin yalnız kendi kendilerine tanıdıkları, hür kafalara sığmaz tabii haklardandır. Fakülte koridorlarında sivil ve resmi polisler dolaşırken belki de bu çeşit hareketlerinizi desteklediğimizi, hiç olmazsa ses çıkarmayıp kendi kabuğumuza çekildiğimize inanıyorsunuz. İşte söylüyorum; bu çeşit kararlarınızı doğru bulmuyor ve sizleri haksız buluyoruz. Böyle bir yazıda bizler gibi gençlerin sesleri daha gür çıkar Bay Sorumlu. Kendimi tutmak zorundayım. Siz de, sanırım genç olduğunuz, haksızlıklara karşı, durdunuz. Eski fotoğraflarınıza bakınız ve bizi anlayınız!

Pek haklı olarak, bize hürriyet öğreten, hukuk öğreten hak belleten, bilincimize insancıl etkilerde bulunan, bize ailemiz kadar yakın olan ilmi değerleri, içinde pek meşur oldukları Üniversite toplumundan çekip,

almanız, içimizde size karşı güvensizlik yaratmıştır.

Ashına bakılırsa kişi olarak bu yazıyı yazan, ne sayın öğretim üyesi ne de sizle bir tilcik bile konuşmamış bir öğrencidir. Hele sizi hiç tanımam Bay Sorumlu. Adınızı ve işlerinizi bilirim o kadar. Bu yazıyı yazmakla yalnız içimi doyuruyorum,

Bizler, içinde yetiştiğimiz aile ve toplumun etkileri altında, hürriyet, demokrasi kavramlarının anlamlarını iyi bellememiş kişiler olarak yetişiyoruz. Çoğumuzun yakınları, bizleri kaybetmemek pahasına, sizlerin üzerinde titizlikle durduğunuz, rejim, özgürlük, demokrasi ilkeleri üzerinde söz etmemizi öğütlerler. Bunda, onları bir dereceye dek affedebiliriz. Çünkü, yüzlerce yılın totaliter düşüncesinin kalıntılarının etkileri altındadırlar.

Ama bizler, belirli bir eğitim ve kültüre erişmiş olanlar, onu bilincimizde biliyor ve seviyoruz. Büyük İnsan'ın vatani, cumhuriyeti emanet ettiği kişiler, ümitlidir. İstenerse, fakülteler, özgürlüğü, şair dördüklüklerinde sanan dekanlarla, doçentlerle doldurulsun, Gençlik, düşünürler doğru yoldadır.

ÜLKÜ BASSOY — Ankara

Son Hadiseler ve Forum

Yazı Kuruluna

Forumu ilk sayısından beri dikkatle takip eden bir okuyucuyum.

Hürriyetlerin ve bilhassa basın ve söz hürriyetinin son zamanlarda sürüklenildiği vaziyetten sonra dahî Forumun aşmaz bir idealle savunduğu hak ve hürriyet davası, aziz Türk milletinin davası olduğu için ben Forum'u su ve havaya olan ihtiyacım gibi önemle arıyorum.

Bir zamandan beri nabza göre serbet veren, bu suretle şahsi saadet ve menfaat elde etmeğe çalışan sözde münevver, hakikatte menfaat perestler o kadar çoğalmıştır ki, Forum hadiselerine ışık tutmasa ve yolumuzu aydınlatmasa idi, ruhumuzdaki hürriyet aşkı nerede ise sönüp gidecekti.

Şimdi yazarlarımızın başına gelenleri gördükten soara Forum'u sevinmiş, ona bağlanmış olmanın gururunu duyuyorum.

yorum. Sayın Feyzioglu, Yalçın ve Aksoy, Türk Milletinin hürriyet aşkını dile getirdiklerinden, Büyük Atatürk'ün genç ve münevver nesle emanet ettiği İnkılaplarımızı savunduklarından bazı siyasilerin hışım ve husumetine uğraya bilirler. Hakikatte onların yeri, Türk Milletinin hürriyet aşkile dolu vefalı göğsüdür.

Forum ve eşsiz yazarlarını hararetle tebrik etmeme müsaadelerinizi rica ederim.

Şaygılarımla :

FAİK GÖRAL — Beykoz

Hakikî Aydın

Forum Yazı Kuruluna,

Zamanımızın büyük kuvvetlerinden biri olan fikir terbiyesinin bir millet içinde ne kadar yaygın ve olgun kertede olursa, o milletin mânevî temelini de o kadar sağlam olacağını hangimiz inkâr edebiliriz? Fikir terbiyesi nerede ise saygı oradadır; dayanışma oradadır; fazilet ve adalet oradadır.

"Aydın insan, bu terbiyenin ürünü ve temsilcisidir. Kolaylıkla ve hazırlıksızca yetişen bir nesne değildir. Verimli ve düşünce idmanlarıyla geçmiş tahsil hayatına ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç kendi kendini yetiştirme yoluyla da tatmin olunabilir. Fakat ne şekilde olursa olsun bereketsiz olursa işlenmemiş bir maden gibi kısırkalmağa mahkûmdur. Doğuştan kabiliyet olsa bile üzerinde çalışılmadıkça fayda sağlanamaz. Hakikî aydın belirttiğimiz bu hususun yanına şu özellikleri de kendinde toplar:

O, herşeyden önce hakikat sevgisiyle dolu bir insandır. Kıymet hükümlerini geliş güzel vermez. Klavuzu akıl ve muhakemedir. Herhangibir problem sahasında kendine mahsus görüş ve fikirleri sahiptir. Bilgisiyle, inançlarını destekler. Yanıldığı zaman itiraf eder. Menfaatlerinin ihtarına uyararak samimi kanaatlerini terketmez. İmanlıdır. Sorumluluğunu bilir. Bu sorumluluk, çığnense dahi hakkı ve hakikati tutup kaldırmak ve halka ulaştırmaktır.

Onlarsız millet sahipsiz mülk misalidir. Az bir zamanda sapkınlıklar baş gösterir. Memleket yıpranır. Zulum bulutları konvoy hâlinde akar. Kalkmak üzere yerleşmeğe çalışır. Bu bulutları dağıtan aydınların güneşidir.

Dünyamızda doğum çığılığıyla ölüm iniltisi dışındaki geçen vakitte sanat, bilim, fazilet yaratan aydın kişilerin saygı ile anılacağına (bütün aksi tezahürlerine rağmen) inanıyoruz. Onlar sağ oldukça ve çoğaldıkça mensup oldukları memleketin sırtı yere gelmeyecektir.

Fikret SEVSEN, İstanbul

Hürriyet Şairi Hakkında

By. Muammer AKSOY

Macar edebiyatının büyük dâhisi şair Petöfi'nin şiirlerini aksettiren yazınızı derin bir zevkle okudum. Fakat bu şerefli cümlelerin sadece FORUM'da yayınlanması ve ancak bir avuç aydının okuyabileceğini düşünmek doğrusu insanı tatmin etmiyor. Bunlar bütün gazetelerde hatta, hatta bütün yol boylarına kilometre taşlarından daha sık olarak "neonlarla" yazılıp dikilirse ve içimizdeki afyon yutmuşlara kuvvetli bir şamar olabilirse tatmin olmak mümkün olabilir..

Külllerinden silkinmiş, gözünü çöpten sakınmaz bir umumî efkâr.. İşte büyük ATATÜRK'ÜN tahayyül ettiği

"bütünlük" bu şiirlerin cümlelerinde gizli.

Saygılarımla

TRABZON Turan Faik GÜVEN

DÜZELTME SÖNDÜRÜLEMİYEN HÜRRIYET ARZUSU

64. üncü sayımızın başmakalesinin 2. inci sahifesin 1. inci sütunda alttan 3. üncü satır çıkarılacaktır. Aynı sahifede 2. inci sütunun 31 ve 32. inci satırlarındaki "za rağmen Nagy" ibaresi ile 32. inci ve 33. üncü satırlardaki "başlıyan yumuşamanında" ibaresi çıkarılacaktır. 35. inci satırdaki "Mark" kelimesi "Rajyk" olacaktır. Aynı sahifenin 3. üncü sütununda 7. inci satırındaki "yazılmamasını" kelimesi "yazılmasını" olarak okunacaktır. Özür dileyerek düzeltiriz.

MACAR HÜRRIYETÇİLERİ

11.12.1956 tarihli bütün gazetelerde çıkan bir haberdeki kıymetli sözlerin kaybolmaması için, bunları okuyucularımıza bir kere daha sunmayı lüzumlu buluyoruz:

"Tekrar faaliyete geçen ve yeri tespit edilemeyen milliyetçi bir Macar radyo istasyonu bu sabah şunları söylemiştir: "Hiç kimseden korkmuyoruz ve hürriyetimizi korumak için pek az da kalmış olsak, hatta gayelerimize varma ümidimiz olmasa da yine silâha sarlıyoruz. Hiç olmazsa başkalarına örnek oluruz." Bu sözler 15 dakika hiç durmadan tekrar edilmiştir."

Ne Diyorlar

Üniversite Meselesi

5 Aralık 1956 Dünya

Huzur sükûn, emniyet ve hürriyete - her faaliyetten ziyade - muhtaç bulunan ilim ile meşgul olan üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları bu şartlara kavuşmuş olmamalarına rağmen ve - mer'î mevzuata göre -, her an, Bakanlık emrine alınma resen tekaüde sevk, inzibatî müeyyide ve, hattâ, ceza kanunlarına tevfikân, cezaya çarılma gibi neticeleri, peşin olarak, göze alarak ilmin icaplarını ve vicdanlarının emirlerini mevzuatın dar ve sıkı metinleri ile bağdaştırmaya dikkat ederek, taraf tutmaksızın ve günlük, aktif, demagojik mânada politika yapmaksızın fonksiyonlarını, vazifelerini yapmağa ve memleketin, - kendi ilim branşlarıyla ilgili - sosyal, hukukî, iktisadî, malî hâdiseleri, konuları hususunda milleti aydınlatma görevlerini yerine getirmeğe çalışırken modern garp memleketlerinde câri olan zihniyete, ilim hürriyetine, tenkid serbestisine hâkim bulunan standartlardan, ölçülerden ancak en mutedil, en hafif, en dar ve mütevazî olanlarını tatbik edebilmektedirler.

Üniversitelerimizin bu yolda hareket etmelerine mukabil politika adamlarının da - muasır medeniyetin bir icabı olan - anlayışın, müsamahanın hiç olmazsa en hafif

fifini ve asgarisini göstermeleri beklenilir.

Kanaatimce T. Feyzioğlu'nun söylediği sözler, şahsî hakkında bu gibi bir Bakanlık emri muamelesine vesile ve sebep teşkil edecek bir mahiyet arz etmek şöyle dursun: en ufak bir tenkid ve muahazeye bile yol açmaması gereken sözlerdir.

T. Feyzioğlunun meslek hayatına bu suretle - muvakkat olmasını temenni ettiğimiz bir şekilde - son verilmesi sebebiyle sırf ilimimizin ve memleketimizin uğradığı büyük kayıp ve zarar hakkında ufak bir fikir verebilmek ve şahsî teessür ve ıstırabımı ifade etmek için, gerek ilmi hüviyeti gerek şahsî hakkındaki, düşüncelerimi ve hislerimi açıklamayı aynı ilim dalında çalışan ve bu itibarla neşriyatını ve çalışmalarını en yakından takip ve bunlardan istifade eden bir meslektaş sıfatıyla açıklamayı, bu gibi bedbaht bir vesile ile, kendime karşı yerine getirmek istediğim bir borç teklâkki ederim...

Prof. Ragıp SARICA

1/12/1956 Cumhuriyet,

Bir dekanın hukuk ve siyaset ilmi gibi her şeyden evvel kuvvetli bir karakter ve imana dayanması lâzım gelen bir ilmin öğ-

rencilerine bunu söylemesi ve telkin etmesi kadar tabii bir vazife olamaz. Bunun bir polemik veya günlük politika sayılacağını ve böyle ağır bir muameleye esas ittihaz edileceğini zannetmiyorum.

Ord. Prof. Dr. Sıddık ONAR

1.12.1956 Cumhuriyet,

Dekanın gazetelere akseden beyanatında Vekâlet emrine alınmasını icab ettirecek birşey görmüyorum. Hâdisenin muttali olduğum cereyan tarzına göre Senato kararı yerindedir.

Ord. Prof. Dr. Ömer Celâl SARÇ

1.12.1956 Cumhuriyet,

Feyzioğlunun talebelerine nabza göre şerbet veren münevverler olmamasını tavsiye etmesinde ve bir doçent arkadaşın lâ-yık olduğu halde profesörlüğe terfi ettirilmemesinden dolayı üzüntüsünü açıklamasında her hangi siyasi bir mahiyet bulunmuşuna kanaatim...

Bu mânada siyaset bilhassa içtimai ilimle meşgul olan ilim adamlarının ister istemez alâkalanacakları bir mevzudur. Hattâ alâkalanmaları vazifeleri icabıdır. Aksini iddia etmek ilim zihniyetine ve sağ duyuya olduğu kadar memleket menfaatlerine de aykırıdır.

Prof. Feyzioğlunun sözlerinde daha ziyade pedagojik bir vasıf görmekteyim.

Memleketimizde ilmi bir cemiyet şartlarının ve tam batılı anlamında bir demokrasinin nihayet bir gün gerçekleşmesini saimiyetle emel edinen her yurdseverin mu kabul hareketleri kimden gelirse gelsin - hislerine, gizli veya açık her hangi diğer mülahazalara kapılmadan - takbih ile değil, takdir ile karşılması lâzımdır."

Prof. Dr. Hüseyin Nail KUBALI

Feyzioğlu'nun sözlerinin siyasetle hiçbir münasebeti yoktur, ancak ahlâk ile münasebeti vardır. Bu gibi sözlerden alınmak için herhangi bir sebebin ileri sürülebilmesini zannetmiyorum.

Dekan Prof. Feyzioğlu'nun, Doçent Aydın Yalçın'ın profesörlüğe terfii hakkındaki inhanın uzun zamandanberi tasdik edilmiş olmasından doğan üzüntüyü ifade etmesi de siyasi bir mahiyeti haiz addedilemez; bu fakülte işlerinin yürütülmesinde uğranılmış olan bir müşkülü ifade etmektedir. Bu keyfiyet, Üniversiteler, Kanununun ruhuna aykırı menfi bir tasarruf olarak ele alınmış ve fakültenin mümessili olan Dekan tarafından bir sitem olarak ileri sürülmüştür.

Eğer Doç. Yalçın'ın profesörlüğünün tasdikine müteallik gecikme günlük siyasetin bir ifadesi bu hususta serde dilen her hangi bir sitemin ancak bu siyasetin tenkidine matuf olduğunu, vazifeten yapılması iktiza ettiğini kabul etmek icabeder kanaatindeyim.

Ord. Prof. Abdülhak Kemal Yörük

Prof. Feyzioğlu ile Doç. A. Yalçın'a hâkim olan fikri istiklâl belki yazıları hakkında bazı kimseleri yanlış zehaba götürmüş olabilir. Ben yazılarında politika yaptıkları na şahit olmadım.

Bir Profesörün "Münevverler nabza göre şerbet vermemelidir" öğüdü ancak takdir edilebilir.

Politika yapmak, ancak partililik yapmaktır. Yoksa sosyal ilimlerle meşgul olan şahıslar hergün kanunları bunların mahkeme ve idare tarafından tatbikini tetkik, tahlil ve tenkid etmektedirler. Bunları yapmak, vazifeyi ifadır.

Doç. Dr. Haydar ARSEVEN

3/12/1956 Ulus,

Siyaset adamlarımızın, yetişmekte olan müstesna istidatta ilim adamlarını ve en yüksek ilim mercilerimizi hiddetlere kapılarak tahrip edecek seviyeden yüksek ve üstün olduklarını kabul ediyorum. Önümüzde âcil olarak düzeltilecek sakat bir muamele duruyor. Üniversite Muhtariyetini hakikaten zedelemiş olan son mevzuatın düzeltilmesi ihtiyacının ne kadar kesin olduğu da bir daha göze çarpıyor.

İsmet İNÖNÜ

1/12/1956 Cumhuriyet,

İnsan haklarına saygı duyan bir hürriyet rejiminin yurdumuzda gerçekleşmesini istiyorsak, Üniversite bağımsızlığı üzerinde çok duygulu olmağa dikkat etmeliyizdir. Bu da her şeyden önce iktidarın hoşgörülüğüne bağlıdır. Dün Demokrat Partiyi tutukları sanılan öğretim üyelerinin bugün Halk Partisini tutar görünmeleri de yaşadığımız olayların doğurduğu bir zandan ibaret olmalıdır. İktidarların hoşlanmadığı pro-

fesörler ne şu, ne de bu parti uğruna değil, sadece fikir hürriyeti uğruna çalışmaktadırlar. Bizim politika hayatımızda ise fikir hürriyeti yalnız muhalefette iken aranır bir nesne olduğuna göre, düşen pariler hep bu idealist profesörleri kucaklamaktadırlar. Oysa ki, ortada değişmeyen bir şey varsa o da bir avuç bilim adamımızın yüreğinde çarpan hürriyet ve gerçek sevgisidir. O sevgiyi aman söndürmiyelim. Memleket onsuz yükselmez.

Nadir NADİ

2/12/1956 Dünya.

Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu, kısa süren, fakat memleket içinde ve dışında pek parlak geçen öğretim hayatı esnasında, talebelerine en güzel ve en ibretli dersi bugün vermiş oluyor. Bütün tehditlere, tezvirlere rağmen, bir Üniversite hocasının takip etmesi gereken yola, cesaret ve metanetle devam etmek, ilmi hakikatleri söylemekten vaz geçmek yerine, çok sevdiği ve şeref verdiği kürsüsünden sudan bahanelerle uzaklaştırılmayı göze almak, hür fikrin mücadele tarihine geçecektir. Talebeleri medeni cesaretin, hakikat ve ilim aşkının memleketimizde nadir görülen bir tezahürünü, bütün hayatları boyunca hatırlayacaklardır.

Turan GÜNEŞ

1 Aralık 1956 Dünya,

Bizim Devlet Şûramız da ötedenberi bu gibi hallerde idarenin muamelelerini "maksat" unsuru bakımından hukuka aykırı telâkki etmekte ve Danıştay kanununun 23 üncü maddesine istinaden iptal eylemektedir.

Bu itibarla, Üniversiteler Kanununun uygulanmasını icap ettiren bir hâdise 6435 sayılı kanunun uygulanması neticesinde itti haz edilecek Bakanlık emrine alma muamelesinin "Sakat" olacağı ve binnetice Devlet Şûramızda iptal ettirilebileceği ortadadır.

Dr. İsmet GİRİTLİ

3/12/1956 Dünya

Peki şimdi ne olacağını farzediyoruz. Türk Üniversitelerinin nice kürsülerinde ders veren Profesörler ve Doçentler, bir memleket aydınlarının vazifesi nabza göre şerbet vermektir, yollu telkinlerde mi bulunacaklar? Yahut gençliği "Baktın zemâne uymadı sen uy zemâneye" veya "Sana ısmarladılar mı bu yalan dünyayı?" Türklü tevekkül meskenetlerine mi sürükleyecekler? Tabii hayır.

F. Rifki ATAY

Profesörlüğe liyakatini Fakültede isbat eden ve bu ehliyeti Üniversite senatosunca da kabul ve tasdik olunan bir doçentin bir buçuk seneden beri bakanlıkça Profesörlüğünün kabul edilmemekte olmasına bir dekan sıfatıyla sayın Feyzioğlu teessür beyan

etmiyecekti de ne yapacaktı. Siyasi düşüncelere uyararak, vehme kapılarak, değerli bir genci ezme istemenizden dolayı hakipâyî saminize dekanlığımız tebriklerini arzeder diye Bakan alışıyacak mıydı?

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun ders yılı açılış töreninde memleket münevverlerinin yüzünü ağartacak bir vekar ve ciddiyetle yaptığı beyanat demokrasimizin büyük bir yarasını deşmiş oldu. Çünkü öyle bir tepki husule getirdi ki bugün niçin bu haldeyiz sualine cevap arıyanlar yaranın üzerine parmaklarını koyabilmek imkânını buldular.

Hüseyin Cahit YALÇIN

"Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Turhan Feyzioğlu'nun Bakanlık emrine alındığını gazetelerden öğrenmiş bulunuyoruz. İlmî çalışması ve objektif görüşleri fazilet ve dürüstlüğü ile hakikî bir kıymet olan genç dekanın Bakanlık emrine alınması Üniversite ve bilhassa Siyasal Bilgiler Fakültesi için büyük bir kayıptır.

Mevzuu bahis sözlerin 20. asır dünyasında ve söylendiği muhitte tabii sayılması icap ederken yanlış mülâhazalarla bu şekle sokulması teessüfe şayandır.

Ankara Üniversite Talebe Birliği

4/12/1956 Ulus,

Talebesi olmakla iftihar ettiğimiz Turhan Feyzioğlu'nun Üniversite hayatı boyunca değerli ve örnek bir ilim adamı olduğunu müşahade ettiğimizden, kendisine ve tarafsız fikirlerine bağlılığımızı ve inancımızı belirtir: "Hak bildiğimiz yolda" yürüyeceğimizi; "Nabza göre şerbet veren" münevverlerden olmayacağımızı bir kere daha ifade ederiz.

Aramızdan ayrılması dolayısı ile sonsuz teessürü tekrarlarız."

Siyasal Bilgiler Fakültesi Talebe Derneği

Biz Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri, Dekanımız Profesör Turhan Feyzioğlu'nun Fakülteden ayrılmasının üzüntüsü için deyiz.

Bu olay Feyzioğlu'nu bizler için ideal hale getirmiştir. İstikbalde "Nabza göre şerbet veren münevver" olmayacağız.

Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencileri

TEŞEKKÜR

Son günlerin üzücü hadiseleri dolayısıyla Üniversitedeki vazifelerinden ayrılmak zorunda kalan bazı FORUM yazarlarına gösterdikleri ilgi ve yakınlıktan ötürü değerli okurlarımıza ve dostlarımıza içten teşekkürlerimizi bildiririz.

Koestler Diyor ki...

Şerif MARDİN

Asrımızın tarihi olayları arasında şüphesiz ki en alâka çekicilerinden biri, uzun zaman Şarklılık timsali bir ülke olduğu için manevî bakımdan Avrupa camiasına kabul edilmeyen bir devletin, Batı düşüncesinin tipik mahsullerinden komünizme sahip çıkmış olmasıdır. Böylece, bir gelişmiş memleketler teorisi olan komünizm ilk defa olarak «gelişmişliğin şiddetle hüküm sürdüğü bir memlekette tatbik sahasına konmuştur. Devlet mekanizmasının en ileri bir şekil aldığı memleketlerde tahayyül edilmiş olan bu usul, bu mekanizmanın en iptidai bir şeklini kuramayan bir ülkede yerleşmiştir. Hegel, Saint Simon ve Feuerbach gibi Avrupalılık vasıfları en ileri bazı düşünürlerin izini taşıyan Marksizm, Asyaî davranışlarla Avrupalılar arasında daima şüphe uyandırmış olan Rusların arasında revaç bulmuştur. Bu bakımdan, 1930 senelerinin genç Avrupa komünist entellektüellerinin trajedisi iki taraflı bir trajedir: Batının Faşizme karşı takındığı müsamahakâr tavır dolayısıyla, komünizmin esaslarının erişmek istedikleri ütopyaya kendilerini hakikaten götürebilecek bir doktrin olup olmadığını tahlile, vakit bulamamış olmaları, bu trajedinin birinci unsurudur. Trajedinin ikinci unsuru, enternasyonal komünist hareketin Moskova tâbi olması yüzünden hiç de tasvip etmedikleri hareketleri, birer komünist olarak kabul etmek mecburiyetinde kalmış olmalarıdır. Çoğunun Moskovanın tesirinden kurtulmasına bu ikinci unsur sebep olmuştur. Komünist enternasyonalin, Moskovadan gelen emirlerle, keyfi, primitif ve umumiyetle bir entrika, kıskançlık ve lidere tapma havası içinde, bir kelime ile Asyaî diye tasvir edilebilecek şekilde idare edilmiş olması onların komünizmden ayrılmasında en büyük rolü oynamıştır. Bunun içindir ki komünizmden böylece kurtulanlar, kırık hayallerinin yerini daha yapıcı siyasi fikirlerle doldurmuşlardır. Tatbikat meseleleri dolayısıyla partiden ayrıldıkları için siyasi inançlarının arka plânındaki prensipleri tahlil edecek kadar derine inememişlerdir. Bu entellektüellerin bazılarında ise, kendini kurtarma, yalnız bu sathî plânda cereyan etmemiştir. Hayal kırıklığı daha derin bir plâna intikal etmiş ve ko-

münizmin bizzat rehber ittihaz ettiği kıymetlerin tahliline inmiştir. Bu kategorinin mümessilleri arasında Komünizmin en açık tahlillerini medyun olduğumuz Arthur Koestler başta gelmektedir.

İki sene önce hatıratının ikinci cildini tamamlayan Koestler'in bu eseri, memleketimize ucuz-ciddî kitapların bir müddettenberi bulunabilmesi sayesinde bize kadar gelmiş bulunuyor. (1) Koestler'in bu eseri 1931 senesinden zamana kadar geçirdiği tecrübelerle ilgilidir. Kitapın başlıca tema'sı, Koestler'in komünist partisine girişi ve nihayet partiden ayrılmasını intac ettiren hayal kırıklığıdır. Koestler'in bu seneler içinde geçirdiği tecrübeler ve komünist partisine intisap ettikten sonra yeni hayatının kendisine dikte ettiği coğrafi ve manevî güzergâh, neslinin komünist partisine intisab eden hüsnüniyet sahibi entellektüellerinin tipik bir hayat haritasıdır. Evvelâ Faşistlerin kuvvet kazanması hadisesi karşısında, Almanya'ya yerleşmiş aslı Macar olan idealist bir gencin bunlarla teşkilâtli bir şekilde mücadele ihtiyacını hissetmesi, bu teşkilâtli mücadelenin komünistlerden mada kimsenin tarafında yapılmadığı keşfi, komünist partiye giriş, Rusyaya ilk seyahat, bununla beliren ilk şüphelerden silkinme, Fransada "Front populaire" tecrübesi, faşist tehlikesi halâ ciddiye alınmadığı için komünist parti azalığının ve enternasyonalle işbirliğinin halâ bir kıymet ifade etmesi, İspanya harbi, komünist partinin, bu iç harp esnasında taraftarlarına yardım etmeyi düşüneceği yerde, İspanya harbini Trotski taraftarlarını ve Moskovanın tasvip etmediği diğer solcu grupların tasfiyesi için kullanmış olması, her türlü vasıtayı muhah sayma politikasının yarattığı utucuların doğduğu tiksinti. Nihayet bütün bunlara dayanamayan parti azasının partiden ayrılışı.

Koestler, kitabının büyük bir kısmını Rus komünizminin acaplıklarının komünizme bel bağlamış Avrupa entellektüelleri arasında ne gibi tepkiler yarattığını tahlile hasretmektedir. Bunlardan birincisi Alman komünistlerinin bazılarında uyanan «Biz bunun daha iyisini yapmaya gayret etmeliyiz» tepkisidir. Fakat bunu kendilerine dahi itiraf eden-

lerin sayısı çok az olmuştur. En çok rastlanan tepki "entellektüel jimnastik" tepkisidir. Bu ikinci hal tarzında Rusyadaki pratiğe teoriye uymaması keyfiyeti, karşısında inkisarı hayale uğrayan şahsın derununda ayrılışı izah edecek bir sürü sahte, gayri samimi izahlar zuhur eder. Bu düşünce tarzının neticesi de Koestler'in Rubaşev Mantaliteri dediği ruh halidir. Rubaşev, Koestler'in "Öğle karanlığı" isimindeki eserinde bir tenkil hareketinde "temizliğe" namzet eski bir komünisttir. Bu kitabın teması da Rubaşev'un partinin iyiliği için kendini itham etme mecburiyetinde olduğu na nasıl inandırıldığıdır. Koestler'e göre Partinin daima haklı olduğunu esas prensip olarak kabul eden bir parti azası ve partiye bilhassa büyük bir fedakârlıkla hizmet etmiş olan hakikî bir komünist, Parti tarafından bir suçla itham edildiği takdirde, suçsuz olsa dahi, partinin menfaati suçunu itiraf etmesini gerektiriyorsa, bunu yerine getirecektir. Koestlerin bu teorisi 1936 ve 38 tenkil hareketleri esnasında en eski komünistlerin en adi düzme ithamları nasıl kabullendiklerini bir hayli aydınlatmıştır.

Koestler, kendi arkadaşları arasında bu gibi kör itaat prensiplerinden hareket edenlerin ölümlerine nasıl bile bile gittiklerini muhtelif misallerle canlandırmaktadır. Bu misallerin en tüyler ürpertici tarafı, Avrupanın bu güzide idealistlerinin Stalinin Asyaî tehcir makinesine kurban edilmiş olmalarıdır. Sanki ortazamanlardan kalma bir Şark otokratı Avrupa rasyonalizm ve hümanizmasının en seçkin temsilcilerini, kanaktılması üzere müesses kendi sisteminin ağırları içine çekmeye yarayan bir büyü icad etmiş...

Koestler'in geçirdiği tecrübenin belki en enteresanı tarafı Marksizmin dayandığı dar materyalizmin dünyayı izah bakımından kifayetsiz olduğunu kendi kendine keşfetmesi vetiresidir. İspanyada idam saatinin yaklaştığını tahmin ettiği bir anda geçirdiği mistik tecrübe kitabın en heyecanlı kısımlarından biridir.

Koestler'i Marksizm'den uzaklaştırmış olan diğer bir unsur felsefe anlayışında olduğu gibi tarih anlayışında da bazı eksiklerin mevcudiyetidir. Marksist görüş zaviyesine göre, Tarih, geçmişte cereyan etmiş hadiseleri ve istikbalin yöneldiği istikameti keşfetmeye yarayan dakik bir alettir. Koestler'e göre ise dünyada bu determinizme girmeyen o kadar unsur vardır ki, bu görüş Marksizmin en kifayetsiz taraflarından biri sayılmalıdır.

Koestler, kendi tecrübesine dayana-

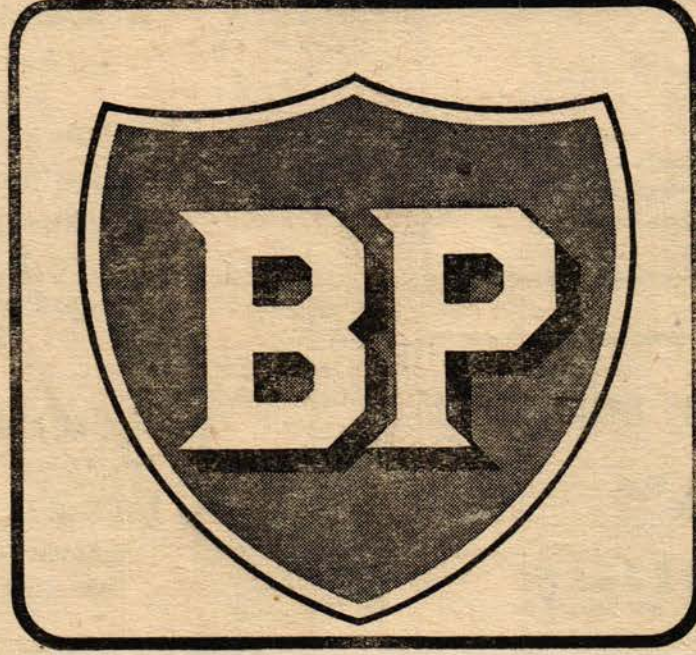
(1) Arthur Koestler, *The Invisible Writing*, Boston, Beacon Press, 1955, 431. s.

rak Tarihi daha çok bir nevi "görünmez yazı"ya benzetmektedir. Öyle bir kaptan tasavvur edin ki hareket emirleri kendisine geminin sahibi tarafından kapalı bir zarf içinde teslim edilmiş olsun, ve bu zarfı ancak denize açıldıktan sonra açıp okuması tenbih edilmiş olsun, ayrıca da bu emirlerin gözle okunamayacak kadar açık bir mürekkeple yazılmış olduğunu düşünün. Kaptan zarfı açtığı zaman mektubu okumak için ne kadar uğraşırsa uğraşsın bir iki kelime-

den fazlasını çözemeyecektir. Ancak Kaptan bu kelimelerin yardımıyla de bazı tahminler yapacak ve gemisini ona göre idare edecektir. İşte çözülen kelimelerin rotosunu tayinine yardım ettiği derecede de tarih bize ilerisini görmeye yardım etmektedir. Marksistler bunu kabul etmedikleri tarihin sırrını çözdüklerini iddia ettikleri içindir ki birçok tenakuzlara duçar olmaktadır. Aslında tarihi anladığımızı iddia eden bir insan, insanlığını daima bu anlayışa fe-

da edeceği için, insanlığını kaybetmeye mahkûmdur.

Koestler'in bu son yirmi senelik hayatı mutlak kıymetlere bağlılıktan kendini kurtararak benliğini yeniden keşfeden bir insanın hikâyesidir. Her hikâyeden bir hisse çıkarılması gerekiyorsa bu hikâyelerin neticesi de **Aydınlık** devrinden miras kalan Avrupa kültürü hakkında bir buluştan ibarettir: bu kültürün, mutlak kıymetlere bile nisbî bir ehemmiyet verilmesi prensibinden hareket ettiği buluşa.

Bu sayıda yazılarımızın çokluğundan ötürü "Kültür ve Sanat" bölümümüzün bazı yazı ve notları basılmamıştır. Okurlarımızdan özür dileriz.

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü

Nilüfer YALÇIN

Sekreter: Orhan BALI

İdarehane: Büyük Han:

55 - Yenışehir - Ankara,

Tel: 27531

Haberleşme Adresi: Posta

Kutusu

131, Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer: Yeni

Matbaa Denizeller Cad. - Ankara

daima emrinize amadedir

Motorlu vesait kullananlar BP servis istasyonlarında geniş imkânlarla malik ve cihanşümül şöhreti olan bir şirketin dünyaca tanınmış mamullerinden ve servisinden faydalanabilirler.

Arabanızdan daha iyi randıman almak için

BP Energol
"Visco-Static"

—her mevsime uygun motor yağı, aşınmayı %80'e kadar azaltır

BP Energol

—5 defa rafine edilmiş motor yağı

BP Benzini

—daha tatlı, daha yüksek randıman sağlar

Yeşil Sarı

BP şildi British Petroleum Company Limited'in cihanşümül teşkilâtının timsalidir.

T.C.

ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 532 Şube ve Ajansı, dünyanın her tarafındaki muhâbirlerle sayın müşterilerinin emrindedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları
1956 ikramiye tutarı

..2000 000 Liradır.

Bu Zengin Plânda
Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri, eşya, traktörler, ziraat aletleri bulunmaktadır.

geçen yıl zarfında

HER AY 2 YENİ ŞUBE

1955'te Türkiye İş Bankasının 24 yeni şube ve Ajansı halkımızın hizmetine girmiştir. Halen memleketimizin muhtelif bölgelerindeki İş Bankası adedi 189'a yükselmiş bulunuyor. Bu şube ve ajanslardan herhangi birine müracaat ederek açtıracağınız en az 150 liralık bir hesapla 1956 yılı çekilişlerine katılabilirsiniz. 1956'da Türkiye İş Bankası 1.750.000 lira tutarında ikramiye dağıtıyor.

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

EMNİYET SANDIĞI

1956 Yılı TASARRUF HESAPLARI
İKRAMİYELERİ

450.000 Liradır.

Çiftenavuzlar'da
BAHÇELİ EVLER
APARTMAN DAİRELERİ

Bahçelievler'de
ARSA LAR
EV, APARTMAN DAİRESİ ve
ARSA'yı kazananlara

(20.000) liraya kadar

K R E D İ
Zengin PARA İkramiyeleri
Ayrıca

1.500.000 Lira

MESKEN KREDİLERİ

Şimdiden hesap açtırınız.
Her (150) liraya bir kur'a.

YIL SONUNDA

10

BAHÇELİ EV

Ayrıca

1500 Hesap sahibine

150.000

LİRA

Para ikramiyesi

AKBANK

Hesabınızı açtırmakta acele ediniz

Hesabınızdaki her 150 liraya
ayrı bir kur'a numarası verilir.